

På spaning för framtidens kyrka

SVENSKA KYRKANS FORSKNINGSENHET 1990–2020

DIAKONINS KYRKA

NINNA EDGARDH

393

Mikael Kurkiala NÄR SJÄLEN GÅR I EXIL

V

Bråkenhielm

The Study of **Science and Religion**

TP

Dop i förändring

Medlemmar i rörelse

3

SAMERNA OCH SVENSKA KYRKAN
DANIEL LINDMARK & OLLE SUNDSTRÖM (RED.)

ANDREAS SANDBERG FÖRSAMLINGAR MOT STRÖMMEN

0

HANNA
STENSTRÖM
(RED.)

Religionens offentlighet

ARTOS

SVENSKA KYRKANS UTREDNINGAR 2003:2 **UTTRÄDEN SOM UTMANAR**

A Time of Encounters

2017

JONAS BROMANDER Rum för röster

JONAS BROMANDER Svenska kyrkans medlemmar

10

GÜTERSLOHER
VERLAGSHANS

Schweitzer | Niemelä
Schlag | Simojoki
(Eds.)

**YOUTH, RELIGION AND CONFIRMATION
WORK IN EUROPE**

På spaning för framtidens kyrka

SVENSKA KYRKANS FORSKNINGSENHET 1990–2020

URBAN CLAESSON OCH DAG TUVELIUS (RED.)

Svenska kyrkan

POSTADRESS: 751 70 Uppsala

BESÖKSADRESS: Sysslomansgatan 4

TELEFON: 018-16 95 00

FAX: 018-16 96 40

WEBB: www.svenskakyrkan.se

PUBLIKATIONEN KAN LADDAS NED FRÅN SVENSKA KYRKANS WEBBSHOP:

<https://webbshop.svenskakyrkan.se>

ARTIKELNR: SK20002

ISBN: 978-91-86781-41-5

OMSLAGSFOTO: Gustaf Hellsing

FORM: New Normal

INNEHÅLL

FÖRORD	5
SVENSKA KYRKANS FORSKNINGS- OCH ANALYSENHET	
– BAKGRUND OCH UPPKOMST	9
Opinion för kyrkofinansierad forskning leder till utredning	10
Forskningsråd och forskningssekretariat bildas för forskning av hög akademisk kvalitet	11
SVENSKA KYRKANS FORSKNINGSAVDELNING 1990–2005	15
Forskningssekretariatet etablerar sin verksamhet.....	16
Kyrkorelevant forskning som finner sina former	17
Utredning och vägval 1994.....	18
Nytt ledarskap och ny personal 1993 – 1995.....	18
Nya förutsättningar för forskning om etik, sociologi och kyrkohistoria.....	19
Utåtriktad verksamhet	20
Ny organisation och konkretiserade forskningsprogram.....	20
Det religiösa Sverige under en dag – ett forskningsexempel.....	22
Enköpingsprojektet	23
Kyrkofinansierade doktorander.....	23
Forskningsråd och forskningsavdelning i funktion 1989 – 2006	24
FORSKNINGSENHETEN 2005–2013	27
De första 15 åren – en tillbakablick	27
Ny organisatorisk ram, ny ledning och nya frågor.....	27
Nya vägar att skapa och sprida forskningsresultat.....	29
Vänd mot universitetsvärlden	29
Vänd mot Svenska kyrkan	33
Företräderskap i olika sammanhang	35
ANALYSENHETEN 2008–2019	37
Analysenheten blir självständig och utvecklas.....	37
Analysenhetens uppdrag	39
Publikationer	41
Utblick	43
FORSKNINGSENHETEN 2014–2019	45
Lärande, försoning och kulturarv	45
Religion och naturvetenskap	46
Sydafrikanskt samarbete.....	46
Meningsskapande och lärande.....	47
Mending the world? – forskardagar 2015.....	48
Bidrag till reformationsåret 2017.....	48
Forskningsplattform: samhällsteologi	49
Förändringar i akademien	52
Arbetsätt och projekt.....	54
Utblick	58
PUBLIKATIONSSERIER	60
Church of Sweden Research Series	60
Svenska kyrkans forskningsserie (tidigare Forskning för kyrkan).....	61

TIDENS TECKEN | Framtiden i samtiden

TIDENS TECKEN | Nostalgiens nya dårtider

TIDENS TECKEN | Vår du är vad du är?

TIDENS TECKEN | Tecknens tyranni

2019

2018

2017

2016

Förord

År 2020 har det gått 30 år sedan Svenska kyrkans forskningsenhet etablerade sig. Under 1980-talet hade det framträtt ett ökat behov av att samla Svenska kyrkans forskningsresurser, eftersom det med ett större avstånd mellan kyrka och stat inte längre var självklart att den forskning som bedrevs vid universitetet kunde tillfredsställa organisationens behov. Tidigare hade teologisk, kyrkovetenskaplig och religionssociologisk forskning bedrivits främst vid Lunds och Uppsala universitet, samt vid Religionssociologiska institutet i Stockholm som grundades 1962 finansierat med kyrkans medel. Grundandet av Svenska kyrkans forskningsenhet skedde parallellt med utvecklingen i våra nordiska grannländer. Redan 1969 grundade den Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland sin forskningscentral. År 1993 startades Institutet för kyrko- religions- och livsåskådningsfrågor (KIFO) med finansiering från Norska kyrkans kyrkostyrelse.

Bidragen i denna jubileumsbok skildrar bakgrunden till, och utvecklingen av, Svenska kyrkans forskningsenhets verksamhet och organisation. Läsaren får här möta röster från tidigare medarbetare och chefer som utifrån olika förutsättningar drivit verksamheten framåt. Framställningssätten skiljer sig åt men berättelserna erbjuder för första gången en samlad bild av forsknings- och analysenhetens historia.

Rötterna i teologisk, kyrkovetenskaplig och religionssociologisk forskning, och närheten till universitetens fakulteter, har bestått. I fokus har varit att bibehålla forskningens oberoende, samtidigt som förutsättningar skapats för relevans och genomslag genom att forskning, eller forskningsinitiering, skett i direktkontakt med kyrkans verksamhet. Hur kyrkoordningens uppdrag att främja forskning av betydelse för Svenska kyrkan utformats i praktiken har dock förändrats över tid vad gäller i vilken mån forskningen för kyrkan initieras och bedrivs av forskare inom enheten, eller bedrivits av forskare vid universitet och högskolor genom bidrag till projekt, eller genom anslag till uppdragsforskning. Organisationen har också varierat över tid. Den religionssociologiska forskningen har under en period brutits ut för att sedan april 2019 återigen sammanföras med den teologiska och kyrkovetenskapliga forskningen, samt med metodutveckling inom rättighetsbaserat arbete.

I likhet med tidigare sektorsforskning och annan tillämpad forskning är det en utmaning att både möta krav på vetenskaplig kvalitet och möta behovet av användbarhet i organisationen. Bidragen i denna bok vittnar om att enhetens forskning och analyser genom åren lyckats få genomslag inom den akademiska världen såväl som inom den kyrkliga vardagen. Kunskap är nödvändig för beslutsfattandet och utvecklandet av verksamheten i kyrkan och församlingarna i ett samhälle stätt i förändring. Genom analyser av kyrkotillhörighet och församlingsliv igår, idag och genom prognoser framåt, hoppas vi kunna bidra till att utveckla kyrkans och församlingarnas beslutsfattande och verksamhet för att möta morgondagens behov. Skärningspunkten kyrka och samhälle är särskilt intressant. Religion och tro är en betydande del av samhället. För att förstå samhället behöver vi ta religiösa fenomen och teologiskt tankegods på allvar. Vårt bidrag är att ta fram ny kunskap, men också att sprida den inåt i kyrkan, och till det omgivande samhället för ett offentligt samtal där kyrka och religion är en självklar del.

30 år är mänskligt sett en lång tid, vilket vi ledsamt fick erfara genom att forskningsenhetens två första chefer: Lars Hartman och Ingmar Brohed, båda gick ur tiden medan vi förberedde denna antologi. Ingmar Broheds kapitel i denna antologi är därför postumt publicerad. Vi är inför detta jubileum särskilt tacksamma för de bådats tidiga insatser med att skapa en gedigen grundval för Svenska kyrkans långsiktiga forskningsverksamhet.

Pernilla Jonsson

Chef för enheten för forskning och analys, kyrkokansliet

Jonas Bromander

Medlem i Svenska kyrkan

En studie kring samtid och framtid

Verbum

Religion Värderingar **Begravning**
Irrelevant **Sverige** **Gamla**
 Gudstjänst **Hjälper** **Behövs** **Trygghet** **Plats**
Samhälle Relation **Öppen** **Gamla**
Kyrka **Viktig** **Jesus** **Engagemang** **Barn** **Skuld** **Solidaritet**
Lugn **Meningsskapande** **Modern** **Musik** **Präster** **Livet**
Ensamma **Samhälle** **Tröst** **Unga** **Positiv** **Bra**
Konfirmation **Kristen** **Gemenskap** **Människor** **Tro**
Hopp **Bild** **Kontakt** **Tradition** **Relevant** **Organisation** **Utsatthet**
God **Glädje** **Världen** **Ser** **Religion** **Dop**

JONAS BROMANDER

Svenska kyrkans
medlemmar

VERBUM

Svenska kyrkans forsknings- och analysenhet – bakgrund och uppkomst

URBAN CLAESSION

Under 1980-talet blev frågan om Svenska kyrkans relation till forskarsamhället aktualiserad på flera fronter. De teologiska fakulteterna i Lund och Uppsala formulerade år 1986 ett gemensamt program som påtagligt markerade att de formella banden mellan Svenska kyrkan och fakulteterna inte längre existerade. Därmed blev det tydligare än någonsin att Svenska kyrkan själv måste ansvara för de forskningsresurser hon behövde. En annan bakgrund fanns i ett ökat tryck på Svenska kyrkan att i ett alltmer pluralistiskt land mobilisera sina egna resurser som samfund nationellt. I detta läge började det framstå som ineffektivt att Svenska kyrkans redan existerande forskningsresurser var så pass utspridda.

Sammantaget ledde ovanstående situation till att det under decenniet formulerades nya krav på en samlad prioritering av kyrkans forskningskapacitet. I flera kyrkomötesmotioner argumenterades därför för genomtänkt mobilisering av Svenska kyrkans egna forskningsresurser. I en motion med bland andra Åke Andrén som undertecknare (Motion 1984:165) framhävdes exempelvis att Svenska kyrkans relation till forskningen fortfarande var obearbetad, trots att den vetenskapliga forskningens ställning blivit så central i det samtida samhället. I motionen hävdades att breda kretsar därför såg det som en viktig angelägenhet att även Svenska kyrkan fick ett eget organ för forskning.

I ett lite längre historiskt perspektiv kan vi tolka den nya kyrkliga opinionen för centrala kyrkliga forskningsresurser som uttryck för en successiv förändringsprocess av åtskiljande mellan kyrka och stat. Samtidigt som de statligt finansierade

teologiska fakulteterna under 1980-talet markerade sin oavhängighet gentemot kyrkan blev det allt viktigare för Svenska kyrkan att mobilisera sig för att klara av nya utmaningar som ett samlat, självständigt och välorganiserad trossamfund. Här framstod egna forskarresurser som viktiga. I det följande kommer jag att beskriva uppkomsten av vad som senare blev Svenska kyrkans forsknings- och analysenhet.

OPINION FÖR KYRKOFINANSIERAD FORSKNING LEDER TILL UTREDNING

Till 1983 års kyrkomöte inkom en skrivelse från 1982 års utredningsnämnd som behandlade behovet av egen kyrkofinansierad forskning. Där konstaterades att centralstyrelsen och de rikskyrkliga nämnderna hade behov av forskningsservice. Flera stora områden med behov av forskningsstöd nämndes, som frågorna om kyrkans böcker, kyrkans tro och plats i samhället och relationen mellan vetenskap, kultur och kristen tro. Här lyftes även behovet att kommunicera universitetens forskningsresultat till kyrkan. För att tillgodose detta hävdades att det behövdes forskarresurser i nära anslutning till den rikskyrkliga organisationen. 1983 års kyrkomöte beslutade att fortsätta utreda forskningsfrågan. Svenska kyrkans utbildningsnämnd tillsatte en särskild utredningsgrupp som fick detta kyrkomötesuppdrag. Denna grupp överlämnade 1986 sitt betänkande med konkreta förslag om en forskningsorganisation för Svenska kyrkans nationella nivå.

Fördjupad kunskap som kommer av en noggrann och skolad analys

I betänkandet nämndes att de formella banden mellan kyrka och teologisk fakultet inte längre existerade och att kyrkan förutom teologi även hade behov av forskning inom andra discipliner. Det påtalades också att forskningsbehovet redan fanns formulerat och erkänt i nämndinstruktioner och i redan existerande tjänster. Inom Nämnden för diakoni och samhällsansvar fanns en tjänst som innefattade forskning med ansvar för frågor kring diakoni och socialetik. Inom Kyrkans Internationella Studieavdelning (KISA) under nämnden för mellankyrkliga och ekumeniska förbindelser, fanns även uppdrag att genomföra utredningar och forskningsprojekt. Detta arbete leddes av en forskarutbildad tjänsteinnehavare. Det påtalades även i utredningsbetänkandet från 1986 att Pastoralinstitutens rektorer hade forskningstid som del av sina tjänster. Utredningen noterade även att alla andra nordiska folkkyrkor redan hade etablerat egenorganiserad forskning, och att ett svenskt frikyrkligt forskningsråd hade bildats 1984.

Utredarna menade att kyrkans kallelse att förkunna evangeliet inte enbart kunde byggas på trosnit, utan även borde byggas på ”den fördjupade kunskap som kommer av en noggrann och skolad analys, som är forskningens kännetecken”. Utredarna lyfte också fram att en samlad forskningsenhet skulle kunna bidra till bättre tillvaratagande av alla forskarutbildade präster. Utredningen uttryckte samtidigt den fasta övertygelsen att forskningen inom Svenska kyrkan aldrig fick bli konfessionellt tillrättalagd eller styrd. Forskningen måste alltid få vara obunden. Kyrkans forskning borde dock enligt utredningen ändå utgå från frågeställningar som var vitala för kyrkans bekännelse och välja frågor och infallsvinklar från denna utgångspunkt. Utredningen föreslog avslutningsvis inrättandet av ett forskningsråd som skulle samla redan befintliga forskningsresurser inom den kyrkliga riksorganisationen och inventera kyrkans forskningsbehov. Som rådets verkställande ledamot och sekreterare föreslogs en forskningssekreterare. Remissbehandlingen av utredningen visade en stark uppslutning kring tanken på ett centralt kyrkligt forskningsorgan. Remissinstanserna gick dock emot utredarnas tanke att forskningsenheten skulle ligga i Stockholm. Närheten till teologisk fakultet och pastoralinstitut ledde i stället till att rekommendera Uppsala.

Forskningen måste alltid få vara obunden

FORSKNINGSRÅD OCH FORSKNINGSEKRETARIAT BILDAS FÖR FORSKNING AV HÖG AKADEMISK KVALITET

Ett problem som oroade både utredare och remissorgan var hur forskningen skulle finansieras. Styrelsen för Svenska kyrkans stiftelse för rikskyrklig verksamhet kom därför fram till lösningen att samla ihop redan befintliga kyrkliga forskningsresurser till en enda och ny enhet. De ovan berörda forskningsresurserna under nämnderna för diakoni och samhällsansvar, och för mellankyrkliga och ekumeniska förbindelser, föreslogs ingå i en ny forskningsenhet. Till denna enhet ville man även inkorporera de externa, men av kyrkan finansierade och forskningsbaserade organen Svenska kyrkans kulturinstitut och Religionssociologiska institutet. Detta förslag kunde bilda grund för ett sammanhållet kyrkligt forskningsråd med ett forskningssekreteriat. Styrelsen för Svenska kyrkans stiftelse för rikskyrklig verksamhet föreslog att forskningsrådet borde inrättas den första januari 1989, medan forskningssekreteriatet skulle påbörja sin verksamhet första januari 1990. Tanken var att låta rådet vara drivkraft i inrättandet av ett sekretariat. Efter behandling i organisationsutskottet ställde sig Svenska kyrkans ombudsmöte den 25 augusti 1988 bakom detta förslag.

I början av år 1989 sammanträdde Svenska kyrkans forskningsråd för första gången. Biskop Claes Bertil Ytterberg i Västerås fungerade som ordförande. Under år 1989 ägnades den mesta energin åt att förbereda det nya samlade forskningssekretariat som skulle sjasättas 1990, och som benämndes Svenska kyrkans forsknings- och kultursekretariat.

När detta sekretariat inrättades år 1990 hade Svenska kyrkans centralstyrelse som dess chef utsett Lars Hartman, professor i Nya testamentets exegetik vid Uppsala universitet. Med rekrytering av en så akademiskt högt meriterad ledare markerades gedigen vetenskaplig standard. Här betonades även forskningsenhetens teologiska karaktär. När *Svenska Dagbladet* den tredje oktober 1989 rapporterade om det nya kommande sekretariatet återgavs följande citat av Hartman:

De starka band mellan universiteten och kyrkan som haft lång tradition i Sverige, de finns inte längre. Därför är det helt naturligt att kyrkan håller sig med egen forskning... Kvalitén på kyrkans forskning skall självfallet vara sådan att resultaten skall kunna manglas i universitetens seminarier. Någon inskränkning i den vetenskapliga friheten befarar jag inte.

Niclas Blåder
Kristina Helgesson Kjellin

Mending the World?

Possibilities and Obstacles
for Religion, Church, and Theology

CHURCH OF SWEDEN RESEARCH SERIES | VOLUME 14

T
S

TRO & TANKI

SVENSKA KYRKANS FORSKNINGSRÅD

Supplement

Supplement

Teologi och kyrka

Lars Hartman
Cristina Grenholm
Dag Hedin
Samuel Rubenson
Gösta Wrede
Gustaf Wingren
Carl-Reinhold Bråkenhielm
Bengt Holmberg
Gert Nilsson
Lennart Tegborg

Kyrka och samhälle

3/1993

Svenska kyrkans forskningsavdelning 1990–2005¹

INGMAR BROHED †

Svenska kyrkans forskningsråd påbörjade sitt arbete 1989. Enligt instruktionen skulle rådet

- » inventera behov av forskning
- » initiera och prioritera projekt
- » fördela anslag till projekt
- » informera om forskning.

Rådet skulle vara styrorgan för det forskningssekretariat som påbörjade sitt arbete från och med den första januari 1990. Det av Svenska kyrkans centralstyrelse beslutade forskningsrådet bestod av biskop Claes-Bertil Ytterberg, ordförande, professor Carl Reinhold Bråkenhielm, professor Göran Gustafsson, professor Egil Johansson, docent Märeth Lindgren, rektor Karin Nyberg-Fleisher, direktor Allan Parkman, teol dr Dag Sandahl och docent Göran Åberg. Förändringar skedde i rådets sammansättning mellan olika mandatperioder. För kontinuiteten i rådet svarade Göran Gustafsson, Egil Johansson och Dag Sandahl som var verksamma under hela perioden. Biskop Martin Lind blev ordförande 1993 och kvarstod under rådets fortsatta verksamhet. Forskningsrådet hade sitt sista sammanträde hösten 2006.

Det första året ägnade rådet åt att planera organisation och arbete för den kommande verksamheten. Kontakt etablerades med Finska kyrkans forskningscentral i Tammerfors och överläggningar hölls med vårdetiska institutet på Ersta och forskningsrelaterad verksamhet vid Stora Sköndal. Särskilda diskussioner fördes med representanter för Religions-sociologiska institutet i Stockholm och Kyrkans Internationella Studieavdelning (KISA) om hur dessas verksamheter skulle inordnas i forskningssekretariatet. I sin verksamhetsberättelse 1989 markerade rådet mycket starkt "... att även om man vill

¹ Texten är slutredigerad av Urban Claesson.

hävda ett brett vetenskapsbegrepp, den vetenskapliga akribin och den höga akademiska nivån aldrig skall kunna ifrågasättas för den forskning vari forskningsrådet engagerat sig.” I linje härmed markerade man också som en riktlinje att stöd till forskning normalt skall utgå endast till personer som genomgått akademisk forskarutbildning.

FORSKNINGSSEKRETARIATET ETABLERAR SIN VERKSAMHET

Den 1 januari 1990 påbörjade forskningssekretariatet sin verksamhet. Det bildades genom att forskningsresurser sammanfördes från Religionssociologiska institutet, KISA, Nämnden för diakoni och samhällsansvar samt Pastoralinstitutet i Uppsala. Lokaler fick sekretariatet i Domtrapphuset invid Uppsala domkyrka. Personalen från Religionssociologiska institutet arbetade dock vidare i lokalerna i Stockholm under ett år. De integrerades därefter i forskningssekretariatet i Uppsala. Till forskningschef utsågs professorn i Nya testamentets exegetik vid Uppsala universitet, Lars Hartman. Med denna tillsättning ville man markera den vetenskapliga kvaliteten på sekretariatets forskningsarbete. Han var en internationellt ansedd forskare och prodekan för Teologiska fakulteten i Uppsala. För honom och för forskarna hade styrelsen fastställt detaljerade instruktioner. Från Religionssociologiska institutet kom religionssociologerna Jørgen Straarup, Jonas Alwall, Margareta Skog, Gunhild Winqvist Hollman, Karl Geier, från KISA Sven-Erik Brodd och Dag Hedin, från Nämnden för diakoni och samhällsliv Gert Nilsson samt från Pastoralinstitutet Lennart Tegborg. Två administrativa sekreterare tillkom. De flesta forskare var disputerade och flera hade docentkompetens.

Den övergripande uppgiften för sekretariatet formulerades såsom följer:

Forskningssekretariatets övergripande uppgift är att förverkliga de målsättningar som gäller för Svenska kyrkans forskningsråd genom att

- » bedriva forskning på områden av relevans för Svenska kyrkan
- » organisera och leda arbetsgrupper för sådan forskning
- » samarbete som grupp för sådan forskning
- » informera om sådan forskning, egen eller andras
- » rapportera om internationell teologisk diskussion
- » göra utredningar där särskild teologisk fackkunskap behövs
- » ordna konferenser och seminarier inom arbetsområdet.

Forskarna fullföljde de första åren sina tidigare arbetsuppgifter men nya tillkom också. Tyngdpunkten kom under flera år framåt att ligga på religionssociologi med framtagande och analys av kyrkostatistik. Denna verksamhet fullföljdes av Jørgen Straarup, Jonas Alwall och Margareta Skog. 1996 efterträddes

Alwall av Jonas Bromander. De rapporter som skrevs publicerades i den av forskningsrådet startade publikationen *TRO & TANKE* som utkom under åren 1991 till 2002. I denna serie fortsatte som särskilda temanummer de från Religionssociologiska institutet övertagna *Religion och Samhälle*. För *TRO & TANKE* tillsattes en redaktör, Eva Ignestam. I publikationen ingick som årligt stående temanummer *Svenskt gudstjänstliv* och från 1995 *Ny Social Debatt* med Gert Nilsson som redaktör. Den årliga kyrkostatistiken publicerades under rubriken *Perspektiv på Svenska kyrkans statistik* och innehöll presentation och analyser. Som ett arv från Religionssociologiska institutet publicerades av Margareta Skog *Gudstjänst och andaktsbesök i Stor-Stockholm*, senare kompletterad av Göran Åberg med motsvarande undersökningar i Jönköping. Religionssociologerna genomförde också kontinuerligt medlemsundersökningar inom frikyrkosamfunden. Med tiden kom temanumren i *TRO & TANKE* att ämnesmässigt vidgas. Årligen utkom åtta nummer. Som högst var prenumerantantalet 1 200. Det fanns också en supplementserie till *TRO & TANKE* där smärre texter och urkunder publicerades.

Verksamheten breddades på så sätt att forskningsrådet från och med 1991 fick ekonomisk möjlighet att stödja forskningsprojekt utanför sekretariatet. Första året kunde 200 000 kr delas ut och följande år 325 000 kr. Tre till fem forskare kunde projektanställas för de projekt som rådet efter ansökan valt ut.

KYRKORELEVANT FORSKNING SOM FINNER SINA FORMER

Inom sekretariatet hade nu flera nya områden stabiliserats, som hermeneutik och tolkningsprinciper. Det gällde särskilt bibeltolkningsfrågor och arbetet leddes av forskningschefen Lars Hartman. Här deltog främst ett antal akademiska forskare från Teologiska fakulteten i Uppsala. Dessa kom att flera år framöver i *TRO & TANKE* publicera temanummer under rubriken *Om tolkning*, där det sista numret utkom 1998. Bibelforskaren och bibelöversättaren Per Block avslutade då detta projekt.

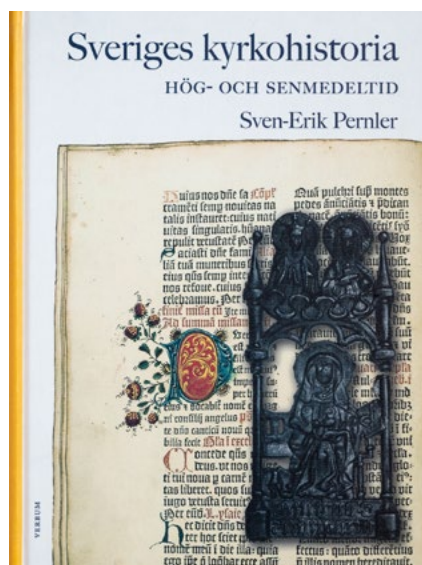
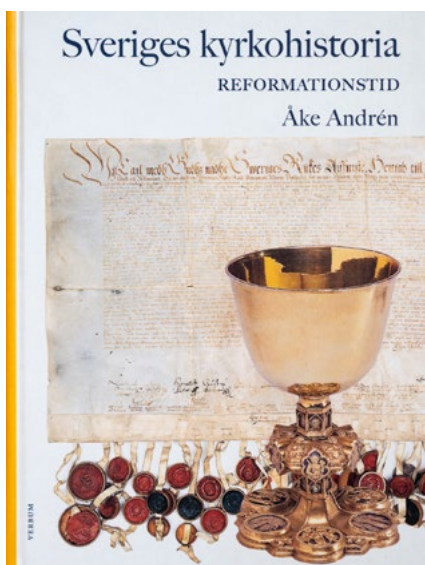
Som en förstärkning av forskningsrådets och sekretariatets internationella kontaktnät skall man se den studieresa rådet och forskarna genomförde 1992 till Kyrkornas världsråd och Lutherska världsförbundet i Genève, som också innefattade möte med forskare från det ekumeniska forskningscentret i Strasbourg. KISA-sektionen inom sekretariatet samarbetade sedan länge med dessa organ, särskilt med Lutherska världsförbundets studieavdelning. Forskningsrådet ville med sitt besök stärka och fördjupa detta internationella samarbete. Sekretariatets personal genomförde också detta år en studie- och kontaktresa till Oxford och London.

UTREDNING OCH VÄGVAL 1994

Efter fem år utvärderades forskningsrådets verksamhet på uppdrag av Svenska kyrkans centralstyrelse av en arbetsgrupp bestående av Birgitta Ericsson Löfgren, ordförande, docent Carl-Axel Aurelius, Linköping och domprost Anders Björnberg. Sekreterare var Johan Dahlman. Utvärderingen publicerades i Svenska kyrkans utredningar 1994:6. En huvudkritik var att forskare utanför sekretariatet inte deltog i nämnvärd utsträckning. Särskilt pekade man på den möjlighet som fanns i att utnyttja anställda som var forskarutbildade inom Svenska kyrkans församlingar och stift. Utredningen föreslog en nätverksmodell med fler projektanställda forskare och inte ett så stort fast sekretariat. I efterhand kan man nog konstatera att det redan hade beslutats till förmån för en fast organisation, vilket var förklaringen till att Centralstyrelsen anslog ca 250 000 kr årligen till projektforskning. Man föredrog en stabil organisation framför en lös nätverksmodell. Forskningsrådet avvisade bestämt förslaget med en nätverksmodell.

NYTT LEDARSKAP OCH NY PERSONAL 1993 – 1995

Personalförändringar skedde också på så sätt att forskningschefen Lars Hartman 1994 lämnade tjänsten med pension. Till ny forskningschef utsågs professorn i kyrkohistoria vid Lunds universitet, tillika dekan för Teologiska fakulteten, Ingmar Brohed. Han tillträdde hösten 1995. Samtidigt utsågs teol dr Per Block till forskare på halvtid för att fullfölja det projekt av direkt relevans för framtidsstudier som Centralstyrelsen hade initierat. En ytterligare förändring var att Sven-Erik Brodd övergick till annan tjänst. Som ersättare utsågs 1993 docent Kajsa Ahlstrand

med inriktning mot religionsteologi och religionsdialog. Sekretariatet flyttade också hösten 1994 till kyrkokansliets samlade lokaler i Kyrkans hus.

NYA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR FORSKNING OM ETIK, SOCIOLOGI OCH KYRKOHISTORIA

Under år 1995 fattade forskningsrådet beslut om att utvärdera projektforskningen 1990–1995. Rådet hade haft möjlighet att besluta om sammanlagt 1,2 miljoner kronor. Efter ansökan hade 5-8 personer årligen fått anslag. I regel var det disputerade forskare från olika delar av landet som hade projektanställts vid sekretariatet. Ett 20-tal forskare hade på så sätt kunnat fullfölja projekt som rådet bedömt haft kyrkorelevant betydelse. Projektet hade redovisats i tryckta arbeten. Rådet bedömde att denna projektforskning var en viktig komplettering till de anställda forskarnas arbeten.

Nätverksmodellen tillämpades fullt ut i två nya forskningsprojekt som startades 1995. Det ena inriktades mot etiska frågor om äktenskap och familj och leddes av Gert Nilsson. Det var stiftsrelaterat till Växjö, Lunds och Göteborgs stift. Det andra projektet leddes av Jørgen Straarup och rörde konfirmations- och konfirmandarbete med fokus på ett urval församlingar. Hösten

Åtta huvudförfattare kontrakterades som skulle göra epokvisa beskrivningar

1995 startade också det stora projektet *Sveriges kyrkohistoria*. Samfundet Pro Fide & Christianismo hade för detta projekt anslagit 2,5 miljoner kronor under en sjuårsperiod. Planen var att i åtta volymer beskriva utvecklingen av kristendomen i Sverige som ett bidrag till den kristna traditionsutvecklingen och traditionstolkningen. Åtta huvudförfattare kontrakterades som skulle göra epokvisa beskrivningar. Därtill skulle andra författare skriva fördjupningsartiklar på viktiga teman inom epoken. Totalt medverkade ett 70-tal akademiska forskare från olika discipliner i projektet. En stor seminarieverksamhet igångsattes för diskussion av författarnas texter. Projektet leddes av avdelningens forskare Lennart Tegborg. En redaktionell grupp tillsattes för ledning av hela projektet samt seminarieprojektet, bestående av Lennart Tegborg, professor Oloph Bexell, forskningschef Ingmar Brohed och professor Harry Lenhammar. Till gruppen knöts också förlagsredaktör Inga Wernolf från Verbum. Som projekt- och redaktionssekreterare i gruppen fungerade fil kand Gun Lindberg. Detta projekt slutfördes 2005. Då hade utkommit 1. *Missionstid och tidig medeltid* (professor Bertil Nilsson), 2. *Hög- och senmedeltid* (docent Sven-Erik Pernler),

3. *Reformationstid* (professor Åke Andrén), 4. *Enhetskyrkans tid* (professor Ingun Montgomery), 5. *Individualismens och upplysningens tid* (professor Harry Lenhammar), 6. *Romantikens och liberalismens tid* (professor Anders Jarlert), 7. *Folkväckelsens och kyrkoförnyelsens tid* (professor Oloph Bexell), 8. *Religionsfrihetens och ekumenikens tid* (professor Ingmar Brohed).

UTÅTRIKTAD VERKSAMHET

Under 1995 arbetade 14 personer vid avdelningen varav nio var forskare. Övriga arbetade med forskningsinformation och administration. Samtliga forskare hade ett eller flera långsiktiga projekt och därefter några tematiska som ingick i ett nätverksarbete. Enligt sina instruktioner skulle de hålla seminarier och

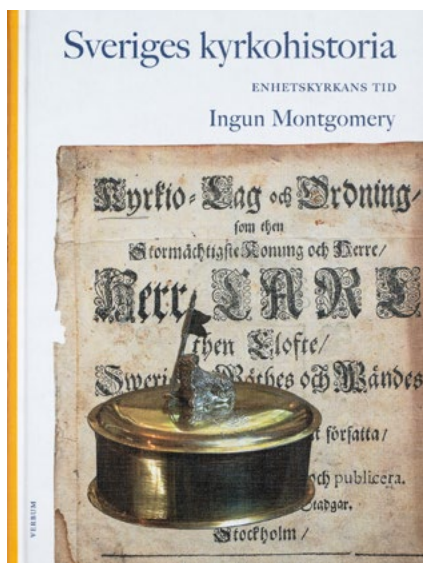
Samtliga forskare hade ett eller flera långsiktiga projekt och därefter några tematiska som ingick i ett nätverksarbete

anordna konferenser, hålla kontakt med universitetsforskningen och delta i universitetets seminarier och konferenser, samt informera om forskning genom föredrag och föreläsningar. År 1996 förnyades forskningsrådet på så sätt att docent Catharina Stenqvist, Lund, professor Sven-Erik Brodd, Uppsala, professor Eva Haettner-Aurelius, Lund samt Christina Rogestam, vd för Akademiska hus, valdes till nya ledamöter.

NY ORGANISATION OCH KONKRETISERADE FORSKNINGSPROGRAM

Under 1997 genomfördes en ny kansliorganisation. De tidigare tjänsterna bibehölls men forskningsresursen förstärktes genom att fil dr Björn Ryman överfördes från Lutherhjälpen till forskningsavdelningen. Han kom att fokusera på modernhistoriska svenska och nordiska frågor. Detta medförde att avdelningen kunde arbeta med kyrkornas roll under Andra världskriget och i hjälparbetet under efterkrigsperioden, samt delta i ett stort samnordiskt forskningsprojekt, *Nordiska folkkyrkor i uppbrott, nationell identitet och internationell nyorientering efter 1945*.

Forskningsavdelningen utvidgades också genom att kyrkokansliets arkiv- och biblioteksfunktioner överfördes från andra avdelningar. Därmed tillkom fyra nya tjänster med forskningschefen som chef för arkiv- och biblioteksfunktionen. Detta berörde dock inte forskningsrådets verksamhet. Bakgrunden till denna omfördelning var att forskningschefen tidigare arbetat som arkivarie samt lett en arbetsgrupp vid Lunds universitet som planerat ny bibliotekarieutbildning.

Forskningsrådet höll genom åren en fortlöpande diskussion om innebörden av begreppet ”kyrkorelevant forskning”. År 1997 anordnade rådet en tvådagarskonferens på detta tema med deltagare från Lutherska världsförbundet, Kirkeforskning, Oslo, Kyrkans forskningscentral, Tammerfors, Frikyrkliga forskningsrådet, Sveriges kristna råd, samt representanter för stiftet. Konferensen hängde också samman med den pågående omstruktureringen av det samlade kyrkokansliets arbete med en ny och tydligare målstyrning och uppföljning av verksamheten. Forskningsrådet fastställde för verksamhetsområdet Forskning följande två huvudprogram:

Kyrkan i samhället – traditionstolkning. Kyrkan i samhället – nutidstolkning. Den dubbla utgångspunkten i såväl samhälle som kyrka vid analyserna inom de olika programmen är central. Den övergripande principen är att kyrkan alltid ses i relation till sin samhällssituation. Traditionstolkning och nutidstolkning kan också utgöra kritiska instanser gentemot varandra. Genom att avdelningens forskare arbetar både med traditionstolkning och nutidstolkning finns alltid en koppling mellan de två huvudprogrammen.

För de närmaste åren konkretiserades huvudprogrammen i delprogram: kyrkosociologi, Svenska kyrkans församlingsstatistik, Sverigeräkningen år 2000, teologi och etik, missiologi, religionsmöten och ekumenik, Sveriges kyrkohistoria, de nordiska folkkyrkorna, publiceringsverksamhet samt stipendieprogram. Hela kyrkokansliets verksamhet hade fått en målstyrning och forskningschefen hade att liksom övriga avdelningschefer avlägga muntliga och skriftliga kvartalsredovisningar inför

generalsekreteraren och ekonomichefen hur verksamheten hade uppfyllt målen och de uppställda effektmålen. Denna starka målstyrning och framför allt mätning av resultaten passade tyvärr inte riktigt in på långsiktig forskningsverksamhet och medförde därför ett betydande merarbete.

DET RELIGIÖSA SVERIGE UNDER EN DAG – ETT FORSKNINGSEXEMPEL

I stort kvarhölls den nämnda indelningen i huvudprogram och delprogram fram till 2005. En del större delprogram var tidsbegränsade och ersattes därefter med nya. Detta gäller till exempel *Sverigeräkningen 2000*, på initiativ av forskningsrådet. Frågeställningen var följande: hur såg det religiösa Sverige ut inför millennieskiftet år 2000? Man undersökte hur svenskar i samtiden sökte sig aktivt till gudstjänster i kyrkor, samfund och församlingar. Det organiserade religiösa utbudet ett veckoslut i september 1999, fredag till söndag, valdes ut som studieobjekt. Ett helt veckoslut valdes just för att man skulle få med all religionsutövning. Margareta Skog ledde undersökningen. Utbudet detta veckoslut var 6500 mötesplatser i församlingar, föreningar, kårer eller grupper. I församlingar, föreningar och grupper fanns det denna helg ett utbud av 11 600 gudstjänster eller andakter. Resultatet blev att 550 000 personer aktivt hade sökt sig till dessa möten. Därtill kom deltagande i radio- och tv-gudstjänster. En miljon av de som bodde i Sverige

eller 12 procent av befolkningen sökte sig alltså aktivt till religiös verksamhet detta veckoslut. En grupp forskare från avdelningen, men också forskare från universiteten, analyserade resultatet i boken: *Det religiösa Sverige. Gudstjänst- och andaktsliv under ett veckoslut kring millennieskiftet* (2001).

ENKÖPINGSPROJEKTET

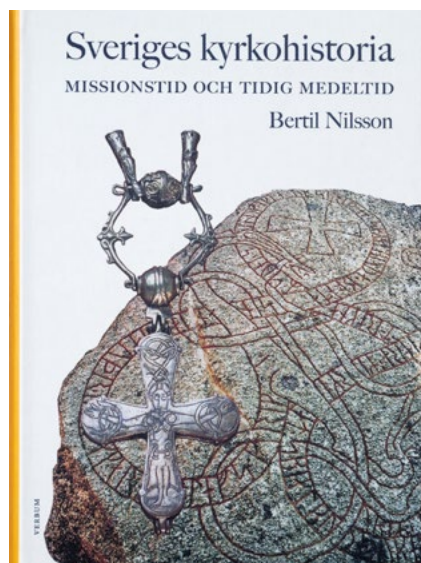
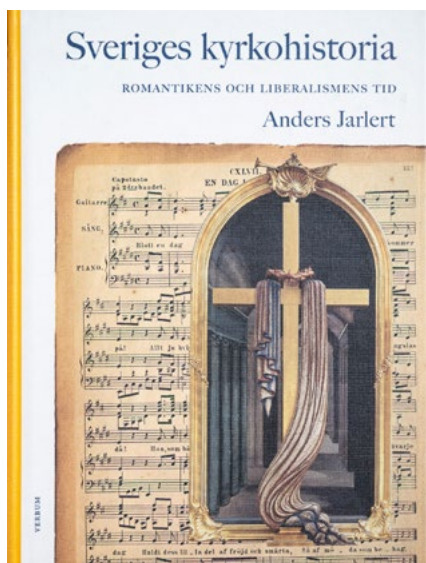
Ett andra exempel på avgränsad forskning är projektet om religionernas roll i ett svenskt lokalsamhälle med Enköping som "typmodell", som startade 2002. Vid Lancasters universitet hade utvecklats en teoretisk och praktisk forskningsmodell för sådana studier. Man hade gjort studier om religion och andlighet i den nordengelska staden Kendal och denna modell användes nu i nära kontakt med forskare från Kendalprojektet. Projektet leddes av Kajsa Ahlstrand. Från avdelningen deltog även Jonas Bromander, Anne-Louise Eriksson, Göran Gunner, Björn Ryman och Erika Willander, jämte att antal universitetsforskare. Ett brett religionsbegrepp tillämpades för att fånga in nya inslag av "andlighet". Det avslutades 2008 med boken: *Guds närmaste stad? En studie om religionernas betydelse i ett svenskt samhälle i början av 2000-talet*.

Inom ramen för programmen och projekten genomförde Dag Hedin det mångåriga studieprojektet inom Lutherska världsförbundet *Om Förvaltarskap*. Kajsa Ahlstrand fullföljde ett religionsprojekt med församlingar i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping samt ett stort studieprojekt i samarbete med Kyrkornas världsråd om *Gospel and Cultures*. Anne-Louise Eriksson och Göran Gunner arbetade med frågor om *Könsmaktensordning och mänskliga rättigheter*.

Ansökningstrycket blev mycket stort och ansökningarna hade god kvalitet

KYRKOFINANSIERADE DOKTORANDER

År 2003 tillkom ett nytt huvudprogram: kyrka, teologi och samhälle. Följande år introducerades ett nytt inslag i forskningsfinansieringen. I en del stift hade inrättats doktorandtjänster i medvetande om att Svenska kyrkan hade behov av tjänsteinnehavare med högre teologisk utbildning. Med samma motivering motionerade ledamoten av forskningsrådet Dag Sandahl i kyrkomötet 2003 om att Svenska kyrkan på nationell nivå borde inrätta ett antal doktorandtjänster. Kyrkomötet följde förslaget. Forskningsrådet kunde 2004 börja utlysa ett antal tvååriga doktorandtjänster för de som kommit en bit på väg i forskarutbildningen. Ansökningstrycket blev mycket stort och ansökningarna hade god kvalitet. Forskningsrådet fattade sedan

beslut utifrån kriterierna vetenskaplig kvalitet och kyrkorelevans. Doktorandtjänsterna placerades vid universiteten men forskningsrådet och avdelningen följde forskningarna nära. Åtta doktorander per år skulle under följande tid på detta sätt få finansiering.

Doktorandtjänsterna placerades vid universiteten men forskningsrådet och avdelningen följde forskningarna nära

FORSKNINGSRÅD OCH FORSKNINGSAVDELNING I FUNKTION 1989 – 2006

Kontakterna direkt till kyrkostyrelsen gick genom forskningschefen som kallades till överläggning och information i särskilda frågor. Den årliga kyrkostatistiken redovisades också direkt till kyrkostyrelsen av de ansvariga för denna, Jørgen Straarup och Jonas Bromander. Forskningsavdelningen utnyttjades också av kyrkostyrelsen för att lämna underlag för remisser. Forskarna deltog dessutom kontinuerligt i olika arbetsgrupper inom kyrkokansliet och i en del fasta kommittéer som exempelvis Teologiska kommittén. Forskningschefen kallades även årligen för information och samtal till det utskott inom kyrkomötet som hade ansvar för forsknings- och kulturfrågor. Utskottet kom ofta med förslag till nya forskningssatsningar man önskade skulle genomföras.

Forskningsrådet hade under den period som här behandlats nio ledamöter men inga suppleanter. Det sammanträdde vanligen fyra gånger per år, i regel hölls heldagsmöten. Med oregelbundna tidsintervaller arrangerade rådet också flerdagskonferenser och genomförde studiebesök i Genève, Finland och England. Rådet avgav också på kyrkostyrelsens begäran ett antal remisser över statliga och inomkyrkliga utredningar. Rådet var enligt sin instruktion styrorgan för verksamhetsområdet forskning i likhet med kulturrådet för verksamhetsområdet kultur. Forskning och kultur var under större delen av denna period förenade i Avdelningen för forskning och kultur med forskningschefen som avdelningschef.

Forskningsrådet höll sitt sista sammanträde i oktober 2006

Ett av de årliga sammanträdena ägnades nästan uteslutande åt överläggningar mellan rådet och forskarna. Verksamheten följdes upp kontinuerligt och nya program eller projekt beslutades. Rådet hade inte personalansvar och var inte delaktigt i rekrytering av nya forskare och annan personal. Alla personalfrågor sköttes av forskningschefen. Däremot pekade rådet ut områden som krävde tjänster. Så underströk rådet ständigt behovet av en bibelforskartjänst som dock inte kunde förverkligas. Forskningsrådet höll sitt sista sammanträde i oktober 2006 efter ett omorganiseringsbeslut år 2005, vars följder kommer presenteras i följande kapitel.

På spaning ...

FRÅN SVENSKA KYRKANS FORSKARDAGAR 2009

RED. HANNA STENSTRÖM

Forskningsenheten

2005–2013

ANNE-LOUISE ERIKSSON

DE FÖRSTA 15 ÅREN – EN TILLBAKABLICK

Som beskrivits i det föregående kom forskningsverksamhetens inriktning de första 15 åren i hög grad att präglas av att sekretariatet, så småningom avdelningen, initialt bildades genom att forskningsresurser sammanfördes från redan befintlig mer eller mindre forskningsanknuten verksamhet. Det gällde som redan nämnts framför allt den som fanns vid Religionssociologiska institutet, Kyrkans internationella studieavdelning (KISA), Nämnden för diakoni och samhällsliv samt Pastoralinstitutet i Uppsala. När det stora kyrkohistoriska projektet knöts till avdelningen efter det att Ingmar Brohed tillträdde som chef 1995 kom det i praktiken att innebära att avdelningen och dess inre organisation i hög grad strukturerades kring den statistik och de analyser som religionssociologerna försåg Svenska kyrkan med samt den relativt stora kyrkohistoriska redaktionen.

År 2000 genomfördes separationen mellan Svenska kyrkan och staten. Kyrkokansliet i Uppsala, den nationella nivåns kansli, har sedan dess sökt former och struktur för att på bästa sätt betjäna Svenska kyrkan och dess nationella organ. Under samma tid som det stora projektet *Sveriges kyrkohistoria* avslutades med den åttonde volymen 2005 och med den neddragning av tjänster vid forskningssekretariatet som av naturliga skäl följde, kom ett antal kansliorganisationer att påverka forskningsverksamhetens kontext.

NY ORGANISATORISK RAM, NY LEDNING OCH NYA FRÅGOR

År 2004 inordnades verksamheten som en enhet för forskning och kultur inom avdelningen för utbildning, forskning och kultur. Forskarna kom därmed att arbeta nära kyrkans kulturarbete, så småningom även kulturårsarbete.

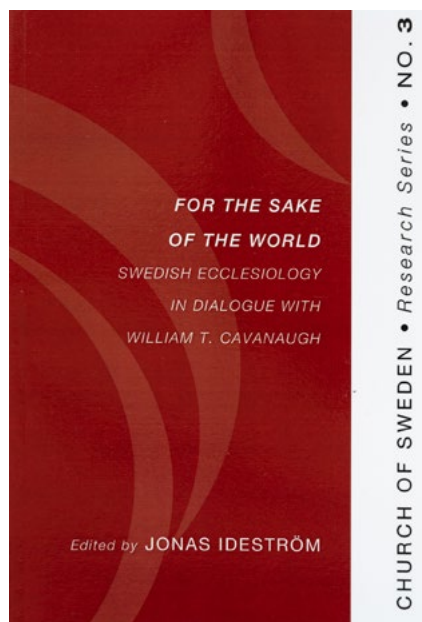
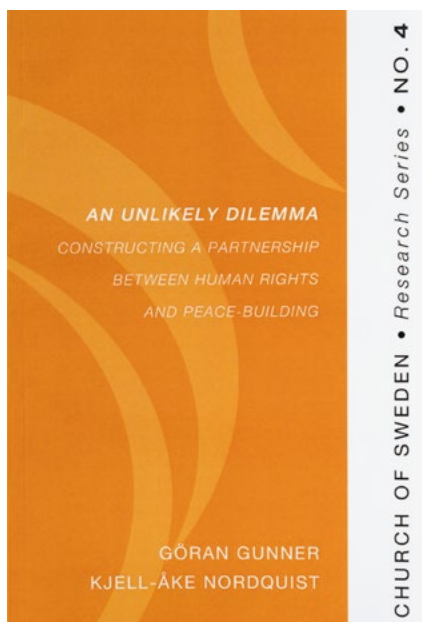
År 2006 bildades Nämnden för utbildning, forskning och kultur (NUFK) som resultat av 2005 års kyrkomötesbeslut, vilket innebar att forskningsrådet i den form det haft sedan 1989 avskaffades. År 2014 avskaffades dock hela organisationsstrukturen med nämnder på nationell nivå, vilket innebar att forskningsverksamheten inordnades direkt under kyrkostyrelsen.

När Sekretariatet för teologi och ekumenik bildades 2008 knöts forskningsverksamheten dit medan kultur och kulturarvsarbetet lämnades kvar inom den gamla avdelningen som nu fick namnet Avdelningen för kyrka och samhälle. Dessa täta förflyttningar säger kanske något om att forskningsverksamheten inte riktigt hade hittat sin roll som en del av kyrkokansliets ansvar för hela Svenska kyrkan. Samtidigt bör här nämnas att Svenska kyrkans nya organisation i samband med kyrka-statseparationen 2000 skapade ett läge där hela den nationella nivåns kansli tvingades söka nya former. Sett i backspeglarna är det tydligt att den kyrkofinansierade forskningsverksamheten, trots den organisatoriska turbulensen efter sekelskiftet, har präglats av konsolidering och expansion.

Några frågor gavs särskild uppmärksamhet av enhetens nya chef, Anne-Louise Eriksson. Det gällde för det första att bygga samman enheten till gemensam verksamhet. Ursprungligen bestod ju sekretariatet av forskare från olika verksamhetsområden som dragits samman till en organisatorisk enhet. Dessa representerade inte bara olika forskningsinriktningar utan också olika uppdragsinriktningar som saknade direkta beröringspunkter. I takt med befästheten av den nationella nivåns ansvar, växte behovet av en forskningsenhet som kunde stödja kyrkokansliets uppdrag. För att kunna svara mot detta var det av vikt att gruppen forskare tog ett gemensamt ansvar för att behovet av kyrkorelevant forskning skulle kunna tillgodoses och kommuniceras. Även om antalet forskare under några år minskade, ökade bredden inom gruppen. Under exempelvis åren

Nya forskningsprojekt kunde här utformas som svar på frågeställningar och framtidsspaningar inifrån kansliet

2011–2013 fanns forskare inom systematisk teologi (Anne-Louise Eriksson, Niclas Blåder), etik (Elisabeth Gerle), bibelvetenskap (Hanna Stenström), kyrkohistoria (Urban Claesson), kyrkovetenskap (Jonas Idestrom), religionsteologi och mänskliga rättigheter (Göran Gunner) representerade i gruppen. Detta svarade väl mot de behov av expertis som fanns inom kansliets olika beredningar och möjliggjorde forskningsprojekt som kunde berika Svenska kyrkans reflektion över sin identitet och ge faktaunderlag inför olika vägval och beslut. Forskarna kom därmed att bli mer efterfrågade i olika referens- och beredande grupper på kyrkokansliet. Viktigast av allt, nya forskningsprojekt kunde här utformas som svar på frågeställningar och framtidsspaningar inifrån kansliet.

NYA VÄGAR ATT SKAPA OCH SPRIDA FORSKNINGSRISULTAT

Ett tydligt gemensamt ansvar innefattade också frågan om hur gruppen skulle kunna nå ut med sitt arbete både i förhållande till universiteten och till Svenska kyrkan i stort. Nätverkande stod högt på prioriteringslistan under denna tid. Disputerade kyrkomedarbetare runt om i stiftet inbjöds till samlingar och gemensamma projekt. De av Svenska kyrkan finansierade doktoranderna inbjöds till seminarier, en extern webbsida utvecklades, enheten presenterade sin verksamhet i samband med utställningar under kyrkomötena, publikationsserier etablerades, och så vidare. Och inte minst: under tioårsperioden 2005–2015 arrangerade enheten vad som från första stund blev Sveriges och Nordens största konferenser vad gäller forskning relevant för nordiska folkkyrkor: Svenska kyrkans forskardagar.

VÄND MOT UNIVERSITETSVÄRLDEN

A. DOKTORAND- OCH POSTDOKTORAL FORSKNING

Den kyrkligt finansierade forskningsverksamheten hade från första början genom de enskilda forskarna haft kontakter och samarbeten med forskningsverksamheten vid de teologiska fakulteterna. Under perioden 2005–2013 formaliserades samarbetet och organiserades på ett mindre personbundet sätt.

Nämnden för utbildning forskning och kultur hade som nämnts bildats 2006. Härunder kom under några år via forskningsenhetens handläggning de tidigare nämnda åtta doktorandanslagen per år att administreras. Ansökningarna behandlades av externa

sakkunniga från de teologiska institutionerna tillsammans med forskningschefen. En förutsättning för att få ett fyraårigt anslag (i något undantagsfall endast två år för licentiatarbete) var dock att man kunde uppvisa ett intyg om att man skulle antas vid den ena eller andra institutionen om finansieringen var ordnad. Nästan alla doktorander lyckades slutföra sin forskning genom denna möjlighet. För att stödja dessa doktorander och för att få del av den kunskap deras arbete genererade hölls regelbundna seminarier anordnade av forskningsenheten fram till våren 2013. Doktoranderna lade fram avhandlingsavsnitt och fick respons ur både akademisk och kyrklig synvinkel. Kyrko-relevant forskning kom allt mer att bli ett ledord för enhetens verksamhet. Tolkningen av begreppet kyrkorelevant var dock mycket generös och innefattade avhandlingar inom samtliga teologiska discipliner.

Svenska kyrkans behov av forskning på vissa speciella områden kunde dock inte alltid tillgodoses via doktorandarbeten. Detta ledde till att kyrkostyrelsen beslutade att omvandla doktorandanslagen till vad som närmast kan benämnas som postdoktorala forskartjänster. De första tjänsterna tillsattes 2013 och utökade forskargruppen till att omfatta nio personer inklusive forskningschefen. Anne-Louise Eriksson erbjöds dock samma år tjänsten som rektor för det nybildade utbildningsinstitutet och slutade som forskningschef hösten 2013, då Göran Gunner utsågs till tillförordnad chef.

B. SVENSKA KYRKANS FORSKARDAGAR

Med start 2005 och för tio år framåt inbjöd forskningsenheten vartannat år till Svenska kyrkans forskardagar. Uppslutningen överträffade alla förväntningar. En "call for papers" riktad främst till svenska och skandinaviska forskare resulterade i 75 paperpresentationer 2005, 112 papers i samband med forskardagarna 2007 och drygt 150 papers år 2009 då konferensen genomfördes i samarbete med Teologiska högskolan, Stockholm. Arbetet leddes av en av enhetens forskare, Göran Gunner, och dessa konferenser var för den lilla enhetens så få medarbetare en enorm utmaning. Internationella gäster togs emot, abstracts skulle granskas och antas med hjälp av externa sakkunniga, anmälningar, boenden, mat och resor skulle ordnas för ibland mer än 200 personer.

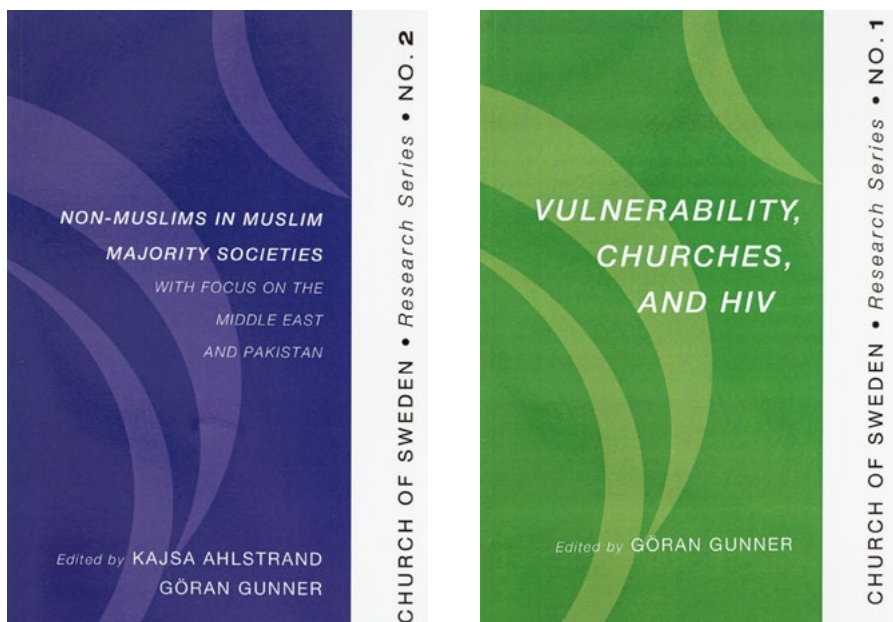
De första åren, 2005, 2007 och 2009 var temat helt enkelt *kyrkorelevant forskning*. I samarbete med Verbum publicerades ett urval av föreläsningar och papers i tre volymer med titeln *På spaning ... Från Svenska kyrkans forskardagar*. I inledningen till den bokvolym där bidrag från 2007 års konferens publicerades skriver den dåvarande forskningschefen Anne-Louise Eriksson:

Begreppet "kyrkorelevant forskning" är medvetet rymligt och öppet för tolkning. Kyrkan behöver kunskap om sin tradition och historia för att förstå och utveckla sin identitet. Kyrkan behöver kunskap om sin kanon och hur den har tolkats, och kan tolkas, för att kunna ta emot sitt uppdrag i världen. Men kyrkan behöver också kunskap om sin tid och sin omvärld för att förstå sin roll och uppgift och för att kunna utveckla sitt ethos.

För att den breda ansatsen inte skulle få till följd fler deltagare än vad som var möjligt att hantera, tematiserades de följande forskardagarna på ett tydligare sätt. 2011 valdes temat *Religionens offentlighet*. Huvudtalare var professor Cathrine Keller, Drew University och professor Johannes van der Ven från Nijmegen. Konferensen mynnade ut i en antologi med titeln *Religionens*

Begreppet "kyrkorelevant forskning" är medvetet rymligt och öppet för tolkning

offentlighet. Om religionens plats i samhället, under redaktion av Hanna Stenström. 2013 års forskardagar arrangerades i samarbete med Teologiska institutionen vid Uppsala universitet och knöt an till den intensiva reformationsforskning som mobiliserades inför det kommande reformationsjubileet 2017. Temat 2013 var *Remembering the past – Living the future. Lutheran tradition in transition*. Förutom forskare från Sverige och övriga Norden medverkade ett stort antal namnkunniga forskare från

bl.a. USA, Tyskland, Australien och Italien med föreläsningar och forskningspresentationer. Konferensen resulterade i två konferensvolymerna under redaktion av Göran Gunner och Carl-Henrik Grenholm.

Tillsammans med Teologiska institutionen vid Uppsala universitet bedrevs under denna period också ett stort forskningsprojekt finansierat av Vetenskapsrådet under titeln: Luthersk teologi och etik – i ett efterkristet samhälle, som resulterat i två volymer om luthersk teologi och etik, till exempel *Sinnlighetens närvaro – Luther mellan kroppskult och kroppsförakt*, författad av forskningsenhetens etiker, Elisabeth Gerle.

Mending the World? Possibilities and Obstacles for Religion, Church, and Theology sattes som tema för 2015 års forskardagar som blev den sista i sitt slag. Denna konferens beskrivs utförligare i det avslutande kapitlet.

C. PUBLIKATIONSSERIER

Med den akademiska forskningen över lag delade forskningsenheten problematiken kring hur forskningsresultaten på bästa sätt kunde kommuniceras både inom forskarvärlden och utåt mot det omgivande samhället, i detta fall främst Svenska kyrkan. Forskardagarna riktade sig inte bara till andra teologiska forskare utan syftade också till att erbjuda ett smörgåsbord av forskningsresultat och pågående projekt av relevans för kyrkans medarbetare. På inbjudan från stiftet var forskarna också ute

och föreläste men det är framför allt genom att publicera sig som de enskilda forskarna når ut med sitt arbete.

Under perioden 2005–2013 startade forskningsenheten fyra olika publikationsserier. Texterna i serien *Forskning för kyrkan* (från och med 2020 heter den svenska serien *Svenska kyrkans forskningsserie*) och *Church of Sweden Research Series* publiceras efter anonym sakgranskning av någon utomstående forskare, (dvs peer review-förfarande).

Forskningsenheten tog också ansvar för en enklare publikationsserie: *Svenska kyrkans forskningsenhet*, där en del mindre arbeten publicerats i bokform, som också kunde laddas ned gratis från nätet. Under 2013 startades också en rent digital serie: *Kyrkforskning online*. Forskningsenheten har även satsat på att i publikationens form söka lite annorlunda ingångar till tjänst för de kyrkliga medarbetarnas reflexion. Under år 2014 publicerades på enhetens hemsida tio forskningsbaserade texter om tankefigurer som präglar och styr beslutsfattande och vardagsliv i Svenska kyrkan.

D. INTERNATIONELLA KONTAKTER

De många internationella kontakterna byggdes under dessa år dels genom kyrkliga samarbeten där projekten dels kunde knyta an till Svenska kyrkans ekumeniska och internationella arbete och dels genom forskningssamarbeten av direkt akademiskt slag. Flera forskare medverkade med papers vid American Academy of Religion (AAR). Under fem år var t.ex. Göran Gunner ordförande för ett av AAR:s seminarier: *Christian Zionism in Comparative Perspectives*.

VÄND MOT SVENSKA KYRKAN

A. KYRKORELEVANT FORSKNING – STÄNDIGT AKTUELLT

Förändringarna till trots, både de organisatoriska och personella, ändrades inte enhetens uppdrag så som det formulerats från starten 1989. Uppgiften var och förblev att

- » bedriva forskning på områden av relevans för Svenska kyrkan
- » organisera och leda arbetsgrupper för sådan forskning
- » samarbeta som grupp för sådan forskning
- » informera om sådan forskning, egen eller andras
- » rapportera om internationell teologisk diskussion
- » göra utredningar där särskild teologisk fackkunskap behövs
- » ordna konferenser och seminarier inom arbetsområdet

I kyrkostyrelsens skrivelse till kyrkomötet 2010:2 formuleras detta något enklare och mer sammanfattat: "Kyrkokansliet bedriver strategisk forskning i nära samverkan med universitet och högskolor. Uppgiften är att stödja Svenska kyrkan i hennes reflektion över sin identitet och över sin nationella och internationella

omvärld.” Det fanns i forskarkollegiet en tydlig strävan efter att med bevarad vetenskaplig integritet finna en rimlig tolkning av begreppet ”kyrkorelevant forskning”. Några större projekt och åtaganden under perioden 2005 – 2013 kan särskilt nämnas.

B. DET LUTHERSKA ARVET

Enheten var i hög grad och på olika sätt aktiv i den reformations- och Lutherforskning som blommade upp i den teologiska forskarvärlden inför reformationsjubileet 2017. Förutom forskardagen 2013 och det redan omnämnda lutherprojektet tillsammans med Teologiska institutionen vid Uppsala universitet ledde några av enhetens forskare ett nordiskt projekt som 2012 resulterade i boken *Exploring a Heritage. Evangelical Lutheran Churches in the North*. (Eriksson, Gunner, Blåder 2012, Church of Sweden Research Series 5). Projektet ingick som en del i en studie som jämförde lutherska kyrkors självförståelse runt om i världen och redovisades i *Lutheran Tradition as Heritage and Tool* (Blåder 2015, Church of Sweden Research Series 11).

C. ECKLESIOLOGISKA FRÅGOR

I en närstudie av svenskkyrkligt församlingliv i norrländsk glesbygd genomfördes under 2013 fältstudier av Jonas Idestrom i Arvidsjaur, Alsen och Offerdals församlingar. Studien fick namnet *Spåren i snön. Att vara kyrka i norrländska glesbygder* och fick stor uppmärksamhet (Forskning för kyrkan 27). Ecklesiologiska frågor studerades också ur olika perspektiv genom större och mindre satsningar som rörde Svenska kyrkans (folkkyrkliga) identitet. Här kan särskilt nämnas *Minne och möjlighet. Kyrka och historiebruk från nationsbygge till pluralism* (Forskning för kyrkan 22), där forskare inom kyrkohistoria, exegetik och etik etablerade något av ett nytt svenskt forskningsfält: ”kyrkligt historiebruk” med Urban Claesson som en av initiativtagarna.

Ecklesiologiska frågor studerades också ur olika perspektiv genom större och mindre satsningar

D. LITERACY OCH NYA GENERATIONER

En systematisk-teologisk undersökning utfördes av Anne-Louise Eriksson om predikan och prästers tro, som fokuserade på frågor om teologisk literacy (Forskning för kyrkan 18). Inför den stora konferensen *Barn och unga – ärkebiskopens möte 2012*, publicerades en rad arbeten som rörde barn och teologi och kyrka. Till exempel Mikael Larssons *I begynnelsen var barnet. En läsning av 1 och 2 Mosebok* (Forskning för kyrkan 14), Arne Fritzens *Omvänd dig och bli som ett barn och lägg bort det barnsliga* (Forskning för kyrkan

15), och en antologi redigerad av Niclas Blåder: *Barnen i Svenska kyrkan. Teologiska reflektioner om en kyrklig praktik* (Forskning för kyrkan 16).

E. VITBOKSPROJEKT

Tillsammans med Svenska kyrkans teologiska kommitté initierade och finansierade forskningsenheten ett vitboksprojekt där forskare vid Umeå universitet under åren 2012–2017 ledde ett större arbete om Svenska kyrkans historiska relation till den samiska befolkningen. Detta projekt presenteras ytterligare i antologins avslutande kapitel.

FÖRETRÄDARSKAP I OLIKA SAMMANHANG

Som viktig dimension bör avslutningsvis nämnas att enhetens medarbetare under perioden också fick företråda Svenska kyrkan i olika nationella och internationella ekumeniska organ, till exempel Europeiska kyrkokonferensen (CEC) och Faith and Order Standing Commission men också i utredningar och kommittéer av olika slag.

Avslutningsvis bör en viktig organisatorisk reform under detta kapitelstidsepok nämnas. Enhetens två religionssociologer och med dem "statistiken" flyttades 2008 över till kansliets planeringsavdelning. I följande kapitel behandlas Analysenhetens historia.

TID ENS TEC KEN

*Var du är
är vad du är?*

Analysenheten 2008–2019

JONAS BROMANDER

Under vårterminen 2008 startade en process på kyrkokansliet som hade till syfte att genomlysa det arbete som skedde på Avdelningen för forskning, utbildning och kultur. Som ett led i det arbetet kom den nya Avdelningen för kyrkoliv och samhällsansvar att bildas. I anslutning till detta bröts forskningsenheten (eller Enheten för forskning och kultur) upp i tre olika delar med olika placering på kyrkokansliet. Kulturdelen förlades till det som blev Avdelningen för kyrkoliv och samhällsansvar. Den del av enheten som inbegrep religionssociologi och kyrkostatistik kom att utgöra den nya Analysenheten vid det nybildade Ärkebiskopens och generalsekreterarens sekretariat. Formellt trädde förändringen i kraft den 1 maj 2008. Övriga delar av forskningsenheten fördes till det nybildade Sekretariatet för teologi och ekumenik.

ANALYSENHETEN BLIR SJÄLVSTÄNDIG OCH UTVECKLAS

Att separera religionssociologin med kyrkostatistiken från den mer teologiskt inriktade forskningen var 2008 logiskt. Den nybildade Analysenheten fick initialt ett vidare uppdrag än tidigare. Den skulle fortsatt bedriva religionssociologisk forskning men också vända sig till vetenskapliga discipliner som traditionellt inte funnits vid de teologiska fakulteterna. Därtill var uppdraget att bistå kyrkostyrelsen, generalsekreteraren samt kyrkomötet med utredningsresurser rörande för kyrkan aktuella frågeställningar.

Att separera religionssociologin med kyrkostatistiken från den mer teologiskt inriktade forskningen var 2008 logiskt

Två tjänster fördes initialt till Analysenheten. Dessa innehades av Jonas Bromander som också blev analysenhetens chef och Erika Willander, som ganska snart efter enhetens bildande erhöll doktorandtjänst vid sociologiska institutionen vid Uppsala

universitet. Det gjorde att en vakans på ganska lång tid uppstod. Utöver detta tillskapade generalsekreteraren ytterligare tjänstetrymme för analysenheten att hantera. På hösten 2008 anställdes därför en systemförvaltare för Svenska kyrkans statistikdatabas och en disputerad kulturgeograf. Den första fick ansvar för insamling och bearbetning av Svenska kyrkans statistik samt hantering av det datasystem inom vilket statistiken bearbetades. Den andra arbetade initialt främst med geografiska analyser av kyrkans förändrade ställning i ett samhälle som blev allt mer differentierat.

I takt med att enheten växte, kom också uppdraget att vidgas

Ganska snart fördes även kyrkokansliets controllerfunktion till enheten och snart därefter två utredningstjänster som tidigare funnits på ärkebiskopens kansli respektive ledningsavdelningen. Utöver detta skapades en tjänst för en utvecklingssekreterare. I takt med att enheten växte, kom också uppdraget att vidgas och efter ytterligare en tid anställdes en docent i kulturanthropologi. Utöver denna basbemanning har enheten kontinuerligt lagt ut forsknings- och analysuppdrag på externa aktörer.

År 2015 lämnade Jonas Bromander sin tjänst på kyrkokansliet och efter något år anställdes Pernilla Jonsson (docent i ekonomisk

historia) som hans efterträdare. Under våren 2019 bestod analysenheten av Andreas Sandberg (doktor i kulturgeografi), Mikael Kurkiala (docent i kulturanthropologi), Tigran Babajan (doktor i statskunskap), Marie Schött (diakon, utredare), Patrik Svensson (statistiker) och Josephine Ganebo Skanz (masterexamen i sociologi). Från att initialt ha expanderat med olika nya funktioner hade således enheten då erhållit en mer tydlig profil med just forskning, analys och utredning som fokus.

ANALYSENHETENS UPPDRAG

A. BEHOV AV UTREDNINGSKAPACITET

Skapandet av analysenheten bottnade inte minst i ett behov av utredningskapacitet hos styrande organ. Konsekvenserna av kyrkans relationsförändring med staten började göra sig allt mer gällande och behovet av inte minst statistiska analyser blev angelägen. Svenska kyrkans statistikdatabas har hela tiden varit centrum för det arbetet. I takt med den digitala utvecklingen har också databasens funktionalitet utvecklats. Inte minst har användarvänligheten blivit bättre genom möjlighet för församlingarna att ladda hem egna statistikrapporter.

Konsekvenserna av kyrkans
relationsförändring med staten började
göra sig allt mer gällande

B. VIKANDE MEDLEMSTAL

En fråga som var styrande för många diskussioner inom Svenska kyrkan vid tiden för analysenhetens bildande handlade om de vikande medlemstalen. Detta gav analysenheten bränsle för att bedriva forskning kring inte bara medlemsutvecklingen, utan även kring medlemmarnas relation till Svenska kyrkan. Redan innan analysenheten bildades hade en större medlemsstudie genomförts. Under 2010 följdes denna upp med boken *Svenska kyrkans medlemmar* (Bromander: Verbum 2010). Ganska snart visade det sig att kyrkan på olika nivåer hade behov av att kontinuerligt samla in kunskap om hur människor ställer sig till olika frågor med kyrklig koppling. Det resulterade 2013 i en satsning som fick namnet *Kyrkbussen*.

C. KYRKBUSSEN

Kyrkbussen blev en årlig enkätundersökning med 5000 svar från ett allmänt befolkningsurval, såväl medlemmar som icke-medlemmar. Somliga frågor återkommer varje år i syfte att göra jämförelser över tid. Andra frågor är årsspecifika och präglas av det arbete som för stunden är aktuellt på Svenska kyrkans nationella nivå. Alla avdelningar på kyrkokansliet inbjuds att

vara med i projektgruppen för Kyrkbussen, vilket gör att undersökningen har stor täckning vad avser nationella nivåns analys. Som ett led i detta arbete skapades också den interna Kyrkbussen, vilken årligen riktar sig till anställda och förtroendevalda inom Svenska kyrkan med mer kyrkointerna frågor. En inventering visade nämligen att framförallt kyrkoherdarna under ett år fick ganska många små enkäter att ta ställning till och därav blev enkättrötta. Genom att åtminstone samordna kansliets enkätutskick var ambitionen att minska det totala antalet frågor som ställs från kyrkokansliet.

Kyrkbussen blev ett konkret exempel på analysenhetens uppdrag att samordna den nationella nivåns omvärldsanalys. Därutöver har ett antal processer genomförts för att årligen skriva fram en för hela kansliet gemensam omvärldsbeskrivning i kyrkostyrelsens skrivelse *Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå*.

Kyrkbussen blev ett konkret exempel på analysenhetens uppdrag att samordna den nationella nivåns omvärldsanalys

D. UTREDNINGSKAPACITET

Genom åren har enheten bistått kyrkans nationella nivå med kunskap i anslutning till ett flertal av kyrkomötet och kyrkostyrelsen tillsatta utredningar. Dessa har handlat om kyrkobyggnader och deras eventuella övertalighet, utredningar om församlingarnas möjlighet att bedriva näringsverksamhet, frågor om samkönade pars möjlighet att gifta sig i kyrkan, frågor om församlingssammanläggningar, med mera. I samband med det stora antalet människor som sökte asyl i Sverige hösten 2015 och våren 2016 beställde kyrkostyrelsen en studie av Svenska kyrkans församlingars arbete med asylsökande och nyanlända.

E. DEMOGRAFI OCH KONFIRMATION

Demografi var ett forskningsområde som analysenheten själva initierade som angeläget för Svenska kyrkans olika nivåer att förhålla sig till. Genom den demografiska forskning som genomförts har det bland annat varit möjligt att prognostisera medlemsutveckling och dop- och konfirmandsed. Härmed har hela organisationen erbjudits angelägen kunskap om hur förutsättningarna för kyrkan som organisation varierar över tid och mellan olika geografiska områden.

Ett annat forskningsområde som prioriterats på enheten handlar om konfirmationens ställning. Drivande har varit de

vikande konfirmandtalen. Såväl nationella studier som ett stort europeiskt (organiserat från universitetet i Tübingen) forsknings-samarbete inom detta område har genomförts.

År 2017 inleddes forskningsprojektet *Kyrkotillhörighet under förändring – En studie av demografiska och socioekonomiska faktorer och medlemskap i Svenska kyrkan 2004-2016*. Projektets syfte är att analysera hur kyrkans medlemskår förändras i relation till landets befolkning i sin helhet i fråga om demografisk och socio-ekonomisk struktur. I fokus är aktiva in- och utträden, dopet och vad som händer med medlemskapet vid flytt.

Ytterligare ett samarbete som är värt att nämna är det som skett med SOM-institutet (Samhälle, Opinion, Media) vid Göteborgs universitet. Enheten har medverkat vid konferenser och som författare rörande både den nationella som internationella SOM-undersökningen.

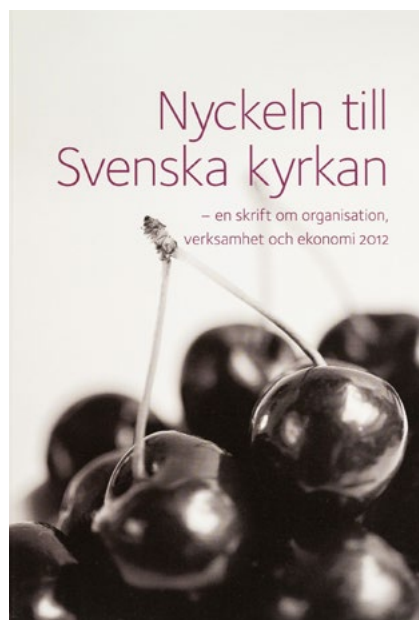
PUBLIKATIONER

Mycket av analysenhetens produktion har enbart publicerats i digital form, på Svenska kyrkans intranät och på dess externa webbplats. Det gäller innehållet i Svenska kyrkans statistikdatabas, den tidigare nämnda församlingsrapporten, prognosresultat på riks-, stifts- och kommunnivå, med mera. Det rör sig om stora datamängder där det krävs interaktivitet för att inte användaren ska ”drunkna” i siffror. Utöver detta har enheten utvecklat två publikationer som kommer ut årligen. Det är *Nyckeln till Svenska kyrkan* och *Tidens tecken*.

A. NYCKELN TILL SVENSKA KYRKAN

Initialt producerades *Nyckeln till Svenska kyrkan* i samverkan mellan den nationella nivåns ekonomiavdelning och Statistiska centralbyrån. Då var det en bok med statistiska tabeller över Svenska kyrkans ekonomi och verksamhet. När analysenheten bildades fick den i uppdrag att göra om formen för hela

produktionen av *Nyckeln*. De ursprungliga tabellerna skulle bli sökbara på intranätet, medan *Nyckeln* fick formen av en faktabaserad antologi med olika för kyrkan användbara artiklar skrivna med statistik som underlag. Ambitionen blev att ge alla avdelningar på kyrkokansliet möjlighet att bidra med artiklar. De kom att handla om allt från kyrkans närvaro i media, kyrkans internationella arbete, till medlemsutveckling, ekonomiska utveckling och mycket annat. Utöver dessa artiklar bestämdes att en artikel i varje nummer skulle vara av mer reflekterande karaktär. Med utgångspunkt från de övriga artiklarna i publikationen skulle en utvald skribent reflektera över kyrkans samtid och framtid, möjligheter och utmaningar. För att ge publikationen bredd och nya perspektiv tas externa skribenter in för just denna artikel.

B. TIDENS TECKEN

Om *Nyckeln* i hög grad är inriktad på att genom huvudsakligen kvantitativa data beskriva förhållanden inom Svenska kyrkan, erbjuder *Tidens tecken* skribenter med olika bakgrund möjligheten att i essäform närma sig djupgående samtidstrender av vikt för Svenska kyrkans uppdrag och självreflektion. Sedan det första numret kom ut lagom till Bokmässan i Göteborg 2016 har publikationen – vilken har formen av en antologi – dragit till sig såväl internationella som nationella författare och experter. Bland de teman *Tidens tecken* har tagit sig an finns det nya medielandskapets sociala och psykologiska konsekvenser, platsens ambivalenta betydelse i en globaliserad värld samt

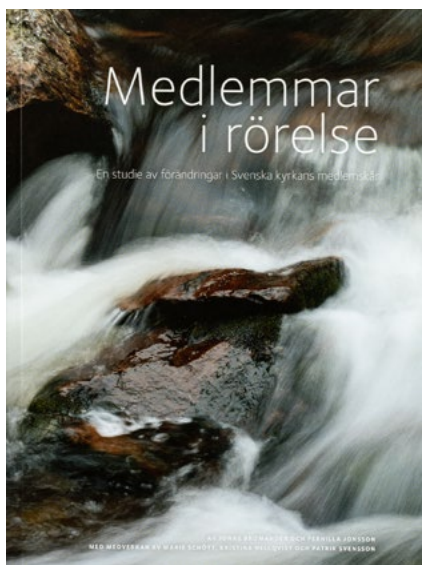
framväxten av en ny nostalgi som både göds av och vill bjuda motstånd mot den hisnande snabba förändringstakt som präglar vår samtid.

Utöver dessa publikationer har enhetens forskare genom artiklar och egna böcker publicerats i olika sammanhang. Hit kan nämnas det europeiska konfirmandprojektet som beskrevs tidigare och inom den nationella och internationella SOM-undersökningen och studierna av Svenska kyrkans arbete med asylsökande och tillhörighet i förändring. Den forskning som bedrivs på analysenheten har även ett stort medialt intresse.

UTBLICK

Den 8 april 2019 blev åter forsknings- och analysenheten en gemensam enhet inom den nybildade Avdelningen för kyrkoliv. Den nya enheten utökades med en grupp som jobbar med metodutveckling inom rättighetsbaserat arbete inom Svenska kyrkan, och har därmed också fått ett vidgat uppdrag. Syftet är att samla kompetens inom forsknings- och analysenheten för att ännu effektivare kunna bidra till "mainstreaming" av likvärdighetsperspektiv och utvecklingen av det rättighetsbaserade arbetet.

Samtidigt fortsätter arbetet med att utveckla driva och stimulera forskning med relevans för Svenska kyrkan, både teologisk och samhällsvetenskaplig. I uppdraget ingår fortsatt att samla in och tillgängliggöra statistik och annan datainhämtning, samordna omvärldsbevakningen inom kyrkokansliet, samt sprida forskningsresultat till kyrkans alla nivåer och till samhället, jämte deltagande i den offentliga debatten.

Djävulen under debatt.

Dagens Nyheters enquête om djävulen och helvetet.

SVEN

THIDEVALL

frågan: Hvad tror ni om djävulen, helvetet? ha vi vändt oss till medlemmar af teologiska fakulteten i Uppsala, och låta dem ha beredvilligt redogjort för sin ståndpunkt i frågan; deras uttalande är naturligtvis ett särskildt intresse för oss, eftersom de omfatta väl i mångt och mycket de åsikter eller åtminstone bli tongivande i hela den prästerliga uppfattningen i vårt land.

På följande dag meddelas ett skriftligt uttalande af professor Nathan Söderblom, som är en af de mest kända teologerna i vårt land. Han uttrycker sig således: "Djävulskräckens dagar äro föröfver."

Den andre, med ett uttryck som är ännu mer starkt, säger: "Gudsförnekare!" Han uttrycker sig således: "Djävulskräckens dagar äro föröfver."

Dagens Nyheters djävulskampanj 1909

Forskningsenheten

2014–2019

CECILIA NAHNFELDT

Perioden 2014–2019 var forskargruppen väl etablerad såväl på kyrkokansliet som i relation till stiftet, och en erkänd part i relation till akademien. Uppdraget var att bedriva forskningsprojekt, kommunicera forskning och bistå med expertkunskap inom olika områden. Göran Gunner vikarierade som enhetschef från september 2013 till mars 2015 då Cecilia Nahnfeldt tillträdde som enhetschef. I april 2019 genomfördes en omorganisation av kyrkokansliet. Avdelningen för teologi och ekumenik, avdelningen för kyrkoliv och samhällsansvar samt delar av ledningsavdelningen slogs samman till en ny avdelning: Avdelningen för kyrkoliv. I denna förändring förenades forskningsenheten, analysenheten och utvecklingen av rättighetsbaserat arbete till en gemensam enhet. I det här kapitlet ska jag försöka presentera de större satsningar och samarbeten som forskarna varit involverade i under perioden 2013–2019. Åren mellan 2013–2015 är avstämnda med Göran Gunner. Det är inte möjligt att fånga allt som gjorts i det vardagliga arbetet på en forskningsenhet genom att räkna upp projekt. Jag gör dock ett försök att dels lyfta fram några av de större projekten, dels också synliggöra det vardagliga arbetet och samtalen som pågått under den tid då jag har haft förmånen att leda en dynamisk flervetenskaplig forskargrupp mitt i en stor idéburen organisation.

LÄRANDE, FÖRSONING OCH KULTURARV

Hösten 2013 hade satsningen *Meningsskapande och lärande* kommit igång. Det utgjorde en bredare gemensam satsning med ett antal forskare som på uppdrag genomförde projekt med olika infallsvinklar på temat (se nedan). Ett annat större projekt, som initierades av Teologiska kommittén med stöd av kyrkokansliet under denna period, var det s.k. vitboksprojektet om Svenska kyrkans relation till samerna. Tillsammans med professor Carl Reinhold Bråkenhielm representerade Urban Claesson Svenska kyrkan i projektets styrgrupp, där professor Daniel Lindmark var ordförande. Arbetet resulterade 2016 i ett stort arbete i två band under den gemensamma titeln: *De historiska relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna* (Forskning för kyrkan 33), som numera anses som standardverket inom fältet, jämte två följande populärvetenskapligt sammanfattande och praktiskt teologiskt

inriktade volymer på svenska och engelska. (Allt finns samlat på följande hemsida: <https://www.svenskakyrkan.se/forskning/vitboken>).

Hösten 2014 arrangerade forskningsenheten konferensen *Kyrkligt kulturarv som minne och möjlighet*. Till konferensen presenterades en forskningsöversikt av vad som producerats vid svenska lärosäten om Svenska kyrkans kulturarv. Översikten hade skrivits vid Institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet. Själva konferensen i sig mynnade ut i antologin *Mellan himmel och jord – Svenska kyrkans kulturarv inför framtiden* med Maria Södling och Göran Gunner som redaktörer (Forskning för kyrkan 36). Detta arbete har använts i flera sammanhang som dialogmaterial med kulturarvsansvariga myndigheter och även i Svenska kyrkans eget kulturarvsarbete. Tankarna om att betrakta historia som minne och möjlighet har också lett vidare i forskningsarbetet.

Syftet har varit att bredda diskussionen och öka kunskapen om relationen mellan naturvetenskap och religion

RELIGION OCH NATURVETENSKAP

Hösten 2014 inleddes också projektet *Cusanus*, ett treårigt utbildnings- och forskningsprojekt som avslutades i november 2017. Det finansierades av John Templeton Foundation och utgjorde ett samarbete lett av Teologiska institutionen vid Uppsala universitet. Svenska kyrkans forskningsenhet, Göteborgs stift och Lunds stift var samarbetspartners tillsammans med Sigtunastiftelsen/Agora for Biosystems. Dessutom medverkade Chalmers tekniska högskola, Eumeniakyrkan, Ibn Rushd Studieförbund, Teologiska högskolan Stockholm samt Verbum förlag. Syftet har varit att bredda diskussionen och öka kunskapen om relationen mellan naturvetenskap och religion, och hur dessa kan interagera med varandra i ett konstruktivt samspel. I första hand har teologer och religiösa ledare berörts, men projektet har även fungerat som en resurs för lärare och studenter liksom för en bredare allmänhet.

SYDAFRIKANSKT SAMARBETE

När jag kom som forskningschef våren 2015, så tog det inte lång tid innan jag förstod att den resa som forskningsenheten fick möjlighet att göra i januari/februari 2014 hade haft stor betydelse för den grupp som välkomnade mig. Med fondmedel och med goda kontakter hade man kunnat ordna ett utbyte med University Kwazulu Natal, campus Pietermaritzburg. Erfarenheterna

från resan formade gruppen och hade fördjupat samtalen forskarna emellan. Ett uttryck för detta var de tankefigurer som lades upp på forskningsenhetens hemsida där de publicerades 2014. Begreppet tankefigur syftar oftast på de omedvetna bilder eller mönster som vi utgår ifrån när vi talar om något. Exempel på sådana figurer som forskarna skrivit om är: Föreställningar om Israel och tidens slut; föreställningar om utveckling; föreställningen om dialog; om relationen andligt och kroppsligt. Alla finns publicerade på forskningsavdelningens webbplats. Resan ledde också till fortsatta kontakter och utbyten i samband med konferenser och med gästforskare både i Sverige och i Sydafrika. Här finns en kontinuitet genom fortsatt samarbete i projektet *Many modernities, freedom of religion in different settings*, som är baserat i Stellenbosch i Sydafrika, med deltagare från Kenya, Europa och Sydafrika. Här har Elisabeth Gerle och Göran Gunnar varit delaktiga. Projektet resulterade under 2020 i publikationen *Freedom of Religion at Stake. Competing Claims among Faith Traditions, States and Persons* (Church of Sweden Research Series 18).

MENINGSSKAPANDE OCH LÄRANDE

Ett samlande initiativ sattes igång i samband med den nya satsningen på postdoktoral forskning 2013 och rörde meningskapande och lärande som en grundläggande del i förståelsen av vad tro innebär. Svenska kyrkans förändrade förutsättningar sedan år 2000 organisatoriskt, kulturellt och verksamhetsmässigt ger nya utmaningar och nya möjligheter. Till exempel är samhället präglad av å ena sidan sekularisering, å andra sidan ökande inslag av andra kulturer och religiösa traditioner. Svenska kyrkans särställning som religiöst samfund är heller inte given i samtiden. Detta utmanar kyrkans självbild och identitet och ställer nya frågor om hur och var meningskapande görs och lärandesituationer initieras. Solveig Hägglund, professor i pedagogik vid Linköpings universitet bidrog med en forskningsplattform för satsningen. I denna satsning (2014–2017) har forskare i självständiga projekt och i dialog med varandra studerat Svenska kyrkans uppdrag att förmedla, erbjuda och kommunicera kristen tro. Olika ämnesdiscipliner och metoder där de sex forskarna (Sören Dalevi, Johanna Gustafsson Lundberg, Caroline Gustavsson, Kristina Helgesson Kjellin, Carola Nordbäck och Jakob Wirén) har fokuserat på olika praktiker i Svenska kyrkan där meningskapande och lärande pågår: gudstjänst och körsång, skola och kyrka, konfirmation, förorters arbete med migration och integration, samt också arbete med historiebryk och kulturarv och en internationell utblick till systerkyrkors lärandesatsningar. Dessa material tillsammans med andra lärandeprojekt i Svenska kyrkan, bland annat från satsningen *Dela tro – dela liv*, bidrar idag till den nya lärandesatsningen på bred front som kyrkostyrelsen initierat.

MENDING THE WORLD? – FORSKARDAGAR 2015

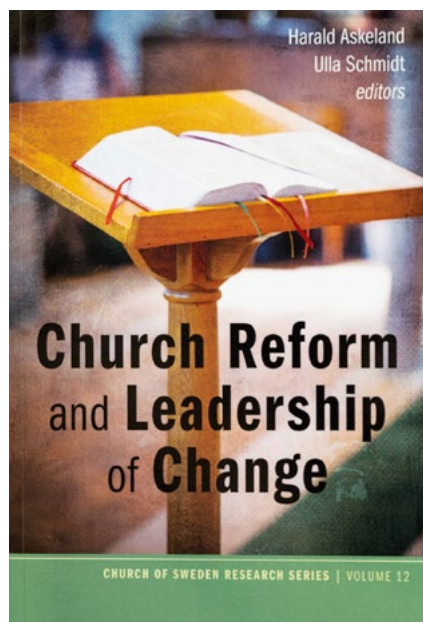
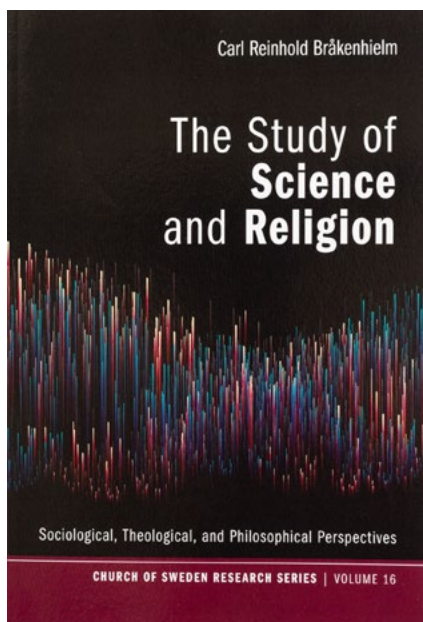
Forskardagarna etablerades som mötesplats för aktuella teman för Svenska kyrkan och forskning. 2015 planerades och genomfördes dessa dagar tillsammans med den Internationella avdelningen vid kyrkokansliet i Uppsala. Temat var *Mending the World?* Sex kontinenter och 17 länder var representerade vid de föreläsningar, workshops och seminarier som genomfördes under tre dagar. Huvudföreläsare var Marc Juergensmeyer, USA, Christine Beasley, Australien och Simangaliso Kumalo från Sydafrika. Även denna konferens resulterade såsom varit fallet vid tidigare forskardagar i en större publikation med samma titel som konferensen, denna gång under redaktion av Kristina Helgesson Kjellin och Niclas Blåder.

Frågetecknet i titeln *Mending the World?* syftar på den dubbla roll som religion kan ha i samhället. Den har avgörande betydelse för många människor, den formar och skapar mening såväl i de lokala som globala sammanhangen. Samtidigt brottas religioner med extremism, okunnighet och föreställningar som exkluderar. Vid konferensen diskuterades detta av forskare från olika delar av världen, med syfte att undersöka om, hur och på vilket sätt religion, kyrka och teologi kan bidra konstruktivt till ett globalt samhälles framtid.

Forskningsenheten var väl rustad då reformationsåret närmade sig

BIDRAG TILL REFORMATIONSÅRET 2017

Forskningsenheten hade redan tidigare kraftsamlat kring luthersk teologi. Från 2012 fanns enheten med i Uppsala universitets breda forskningssatsning *Luthersk teologi och etik i ett efterkristet samhälle*, som Carl-Henric Grenholm, Uppsala universitet tillsammans med Elisabeth Gerle från forskningsenheten tagit initiativ till och som finansierades av Vetenskapsrådet. Sju böcker om centrala teman i luthersk teologi publicerades. Forskardagarna 2013 genomfördes i samverkan med Uppsala universitet i relation till denna satsning och ytterligare två antologier från konferensen gavs ut. Detta innebar att forskningsenheten var väl rustad då reformationsåret närmade sig. Enheten bidrog till kyrkokansliets arbete genom att skriva kortare, mer populärvetenskapliga texter publicerade på webben, genom att förmedla kontakter till det bredare nätverket av forskare, och genom att föreläsa och vara kunskapsunderstöd i planeringsarbetet. Sammantaget blev arbetet under reformationsåret ett gott exempel på hur en forskargrupp inom en organisation kan utgöra en resurs för organisationens kunskapsbaserade arbete.

FORSKNINGSPLATTFORM: SAMHÄLLSTEOLOGI

När jag fick förmånen att komma till forskningsenheten som chef, mötte jag en grupp forskare som var igång med många uppdrag och som hade goda relationer inom Svenska kyrkan, till universitet nationellt och internationellt. De representerade flera teologiska discipliner i linje med den ursprungliga tanken att spegla universitetens teologiska bredd. Teologi kan utifrån synas vara ett enhetligt område, men metoder och teoretiska utgångspunkter kan skilja stort. Att leda och delta i en flervetenskaplig enhet hade jag erfarenhet av sedan tidigare, min främsta fråga var därför om detta var ett antal forskare med olika vetenskaplig bakgrund eller en flervetenskaplig forskargrupp. Skillnaden är den att interaktionen mellan forskarna i en grupp sker på ett mer strukturerat sätt och med medvetet involverande metoder. Jag konstaterade att det fanns goda förutsättningar i och med vanan att genomföra arrangemang, ansvara för utgivning av bokserier, samarbeten med universitet och inte minst internationella samarbeten bland annat genom aktiv gruppmedverkan vid den årliga konferensen AAR (American Academy of Religion). Jonas Ideström blev exempelvis medlem i kommittén för gruppen *Ecclesial Practices* 2014, där han sedan 2016 fungerar som en av kommitténs ordförande.

För att utveckla mångvetenskapligheten vidare krävdes ett antal medvetna steg: att skriva fram en forskningsplattform, att fortsätta utveckla den gemensamma kommunikationen och samarbetet inom gruppen, att stärka den vetenskapliga processen

kring bokutgivning, att öka kunskap om varandras olika vetenskapliga arbetssätt samt att stärka varje forskares akademiska tillhörighet och nätverk samtidigt med ett tydligare kommunikativt arbetssätt in mot den egna organisationen. Detta blev utgångspunkter för ett fyraårigt arbete inom enheten som hösten 2019 mynnade ut i dels en antologi: *Samhällsteologi – forskning i skärningspunkten mellan akademi, samhälle och kyrka* (Forskning för kyrkan 41), dels i en konferens: *Teologi i tiden. Tro – samhälle – engagemang*.

En forskningsplattformens uppgift är att definiera uppdraget, samla olika projekt och identifiera samband, samt skapa förutsättningar för ett gemensamt flervetenskapligt arbete. Det samband som skrevs fram utgjordes av ordet *Samhällsteologi*. Det gemensamma intresset i gruppen var ett forskningsområde där kyrka och samhälle möts. Detta område studerade vi utifrån olika synvinklar. Det är inte tvärvetenskap, som söker integrera olika vetenskapliga discipliner med varandra, men begreppet samhällsteologi har fungerat associativt sammanhållande för flervetenskaplig interaktion i projekt och i det gemensamma antologiprojektet.

Ur forskningsplattformen har Forskningsenhetens uppdrag under perioden formulerats såsom följer:

Uppdraget är att främja forskning inom det teologiska forskningsområdet och inom andra för kyrkans liv och verksamhet väsentliga områden. Verksamheten inriktas på att genomföra forskning vars resultat utgör underlag för Svenska kyrkans reflektion över sin identitet och sitt uppdrag samt reflektion över religionernas roll i det mångkulturella samhället. Arbetet innebär också att tillgängliggöra resultaten.

Detta uppdrag relaterade till målen för Sekretariatet (sedermera Avdelningen) för teologi och ekumenik, som hade ansvar för:

- » Att Svenska kyrkan på nationell nivå har en levande teologi
- » Att kvalitetssäkra arbetet med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära i centrala processer och dokument på nationell nivå
- » Att bidra till att Svenska kyrkan har en kunskapsbaserad utveckling
- » Att teologiskt utveckla uppdrag på nationell nivå med beaktande av ekumeniska perspektiv.

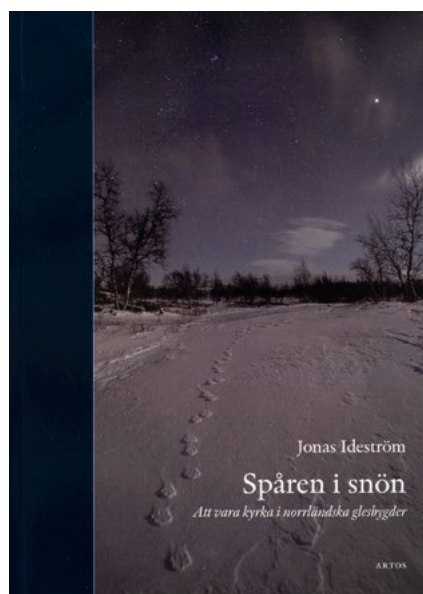
Den samhällsteologiska uppgiften formulerades i följande fyra aspekter (ur Forskningsplattformen):

Samhällsteologi är ett fält som intresserar såväl forskare som reflekterande praktiker. Det handlar om ett samhällstillvänt involverat förhållningsätt. Det är också flervetenskapligt. Det gemensamma kan ändå definieras. För det första finns en kri-

tisk samhällsanalys med teologiska perspektiv. För det andra innebär samhällsteologi att göra anspråk på möjlighet att delta i dialoger på många olika platser i de sociala rummen. Där för det tredje, den samhällsteologiska uppgiften är att uppmärksamma existentiella aspekter i samhällsdebatt. Samhällsteologi har för det fjärde en konstruktiv sida genom att argumentera för samhällsförändring utifrån sina bidrag. På så sätt interagerar samhällsteologer i samhället med andra aktörer och perspektiv. Interaktionen kan göras på många nivåer, från lokala sakfrågor som t.ex. byskolors förutsättningar, till regionala frågor om kultursatsningar, eller nationella frågor om integration och globala om klimatet. Samhällsteologi rör sig mellan olika perspektiv, den kan både zooma in och zooma ut och hanterar frågor som omväxlande betraktas röra individer, gemenskaper och politiska nationella beslut.

Samhällsteologi rör sig mellan olika perspektiv, den kan både zooma in och zooma ut

Detta dokument styrde val av projekt som forskningsenheten initierade eller involverades i. Det fungerade som ett kommunikativt dokument och gav utomstående samarbetsaktörer en bild av enhetens arbete och det inspirerade forskarnas fortsatta arbete, och det var utifrån detta dokument nya forskare rekryterades. Samtalet om samhällsteologi har pågått omväxlande intensivt och lågintensivt. I maj 2018 fick forskargruppen

en inbjudan från Svenska teologiska institutet (STI) i Jerusalem. Tack vare goda kontakter kunde vi genomföra en studieresa med workshops med temat Samhällsteologi. En plats där religion är på samhällsagendan varje dag som både konflikt och möjlighet, fick utgöra bakgrunden till samtal om texter vi ville skriva. Som tidigare nämnts har en samhällsteologisk konferens (i forskardagarnas form) hållits i oktober 2019: *Teologi i tiden*. Denna konferens avslutar denna satsning kring samhällsteologi i och med den omorganisation som återigen sammanför analysenheten och forskningsenheten samt metoder för rättighetsbaserat arbete, och då en ny plattform för forskning skrivs fram.

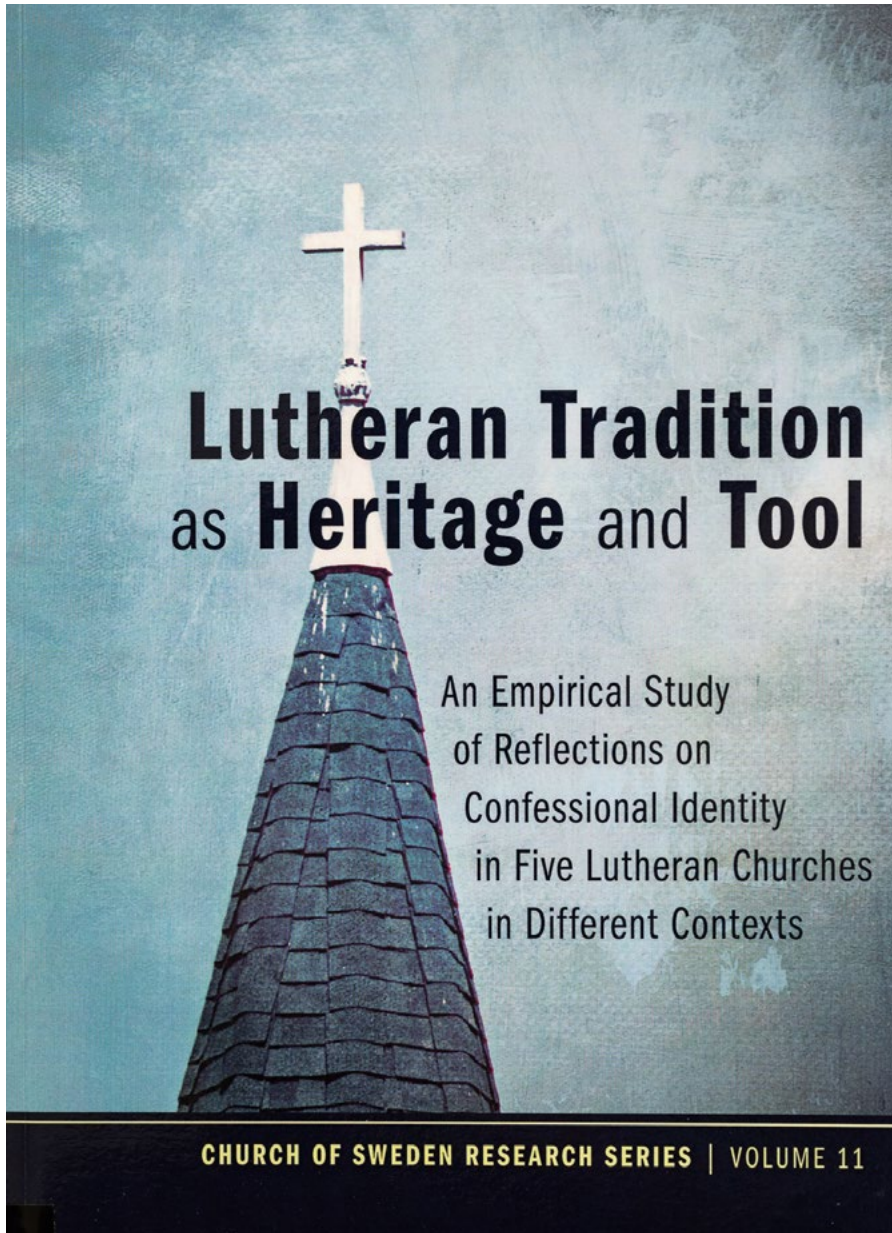
FÖRÄNDRINGAR I AKADEMIN

Det är inte bara Svenska kyrkans nationella nivå som utvecklas utifrån nya beslut och förväntningar. Även universitet och akademi förändras, vilket påverkat forskningsenhetens arbets sätt. Forskningsenheten formades en gång utifrån en vilja att säkerställa att forskning relevant för Svenska kyrkan bedrevs och främjades. Läget för lärosätena är nu ett annat. Idag finns endast en teologisk fakultet (i Uppsala) och flera av de teologiska institutionerna har sammanförts med andra vetenskapliga discipliner. Det innebär både nya möjligheter och nya utmaningar. Forskningsfinansieringens villkor har också förändrats från basanslag som främsta ekonomiska grund, till att finansiering från forskningsråd i konkurrens mellan projekt har kommit att utgöra en viktig förutsättning för utveckling och

Dessa förändringar har skapat nya förutsättningar för att arbeta med forskning från Svenska kyrkan

fördjupning av kunskapsområden. I denna förändrade situation har också frågan om den akademiska friheten från politisk styrning kommit att diskuteras. Den ökade betoningen av extern finansiering har gjort att forskningen dels blivit satt i en konkurrenssituation, dels blivit mer styrd av yttre faktorer, snarare än att grundforskningen som letts från forskarsamhället har stärkts. I detta landskap har betoningen på samverkan med universitetsexterna parter ökat. Många forskningsanslag förutsätter en nära samverkan med externa aktörer inte enbart för snabbare kunskapsöverföring, utan också i en uppvärdering av de kunskaper och erfarenheter som andra sammanhang än det akademiska kan bidra med. Dessa förändringar har skapat nya förutsättningar för att arbeta med forskning från Svenska kyrkan. De samlade resurserna för kyrkorelevant forskning är inte större, eftersom universitetens institutioner och resurser

har minskat, men universitet och lärosäten har en ökad vilja att samverka med Svenska kyrkan på bred front, inte enbart från teologiska, utan även från andra discipliner. Detta beror till dels på de tidigare beskrivna förutsättningarna, dels på ökad klarhet rörande kyrkans teologiska ansvar och det akademiska ansvaret. Dessutom är Svenska kyrkan i sin roll som tydlig aktör inom

civilsamhället en part som öppnar för intressanta forskningsfrågor från inte enbart religionsvetenskap, utan exempelvis också inom fälten organisationsforskning, medievetenskap, pedagogik och folkhälsovetenskap.

Det är med tillfredsställelse jag kan konstatera att intresset ökar för forskning om och med Svenska kyrkan. Samtidigt kan en oro göra sig påmind när det gäller ansvaret för långsiktig kunskapsproduktion för trossamfunden. Det finns en risk att forskares bild av Svenska kyrkans liv och verksamhet blir fragmentiserad, om inte också ett kunskapsområde som kyrkovetenskap/praktisk teologi som står för kontinuitet och helhetsbild främjas. Det är här en enhet för forskning inom organisationen skulle kunna hitta en ny roll, menar jag. Den unika möjligheten att rymma en forskningsmiljö inom ramen för en organisation, på det sätt som Svenska kyrkan länge har gjort, har det värdet att det ger såväl organisationen som akademien möjlighet att värna långsiktighet, fördjupning och förnyelse. Kunskapsproduktion är en central del i en organisations självreflektion. Något som har varit värdefullt inte minst under tiden kring och efter de förändrade relationerna mellan staten och Svenska kyrkan år 2000.

Kunskapsproduktion är en central del i en organisations självreflektion

ARBETSSÄTT OCH PROJEKT

Om vi återvänder till det konkreta arbetet i enheten under perioden sedan 2015, så har redan några projekt nämnts som fortsatt in i denna period. Under perioden har antalet externfinansierade projekt ökat (till exempel inom migration och social innovation) och samverkansrollen har utvecklats (till exempel inom social innovation, historia och praktisk teologi). Även samarbetet med stiftsteologer har förändrats, från att ha varit ett stöd till enskilda disputerade till att på ett mer nätverksbaserat sätt stödja stiftens satsningar.

Ett arbetssätt som stärkts under perioden är olika interaktiva forskningsmetoder, genom observationer men också aktionsforskning. Detta har utvecklats genom direkta projekt bland annat i glesbygdsförsamlingar, förortsförsamlingar och i församlingar med flyktingmottagande. Teori och metodutveckling har skett genom internationella samarbeten.

Forskningsenhetens båda bokserier är akademiskt ackrediterade och ses som en viktig del i att på lång sikt tillgängliggöra den forskning som bedrivs. Att både ha en svenskspråkig och

en engelskspråkig bokserie ser vi som en viktig resurs. Under perioden har serierna etablerat ett externt redaktionsråd utöver det peer review- förfarande som redan fanns. Vi har ett gott samarbete med det amerikanska förlaget Pickwick Publications för vår engelskspråkiga serie (*Church of Sweden Research Series*). En av avsikterna med denna bokserie, utöver att publicera skandinavisk teologi, är att vara en kanal för de internationella samarbeten Svenska kyrkan har i globala syd. Två antologier ges ut under 2020/2021, dels från ett samarbete i Sydafrika om religionsfrihet (se ovan), dels en översättning av en bok från forskningspartners i Brasilien och Colombia om genus och teologi.

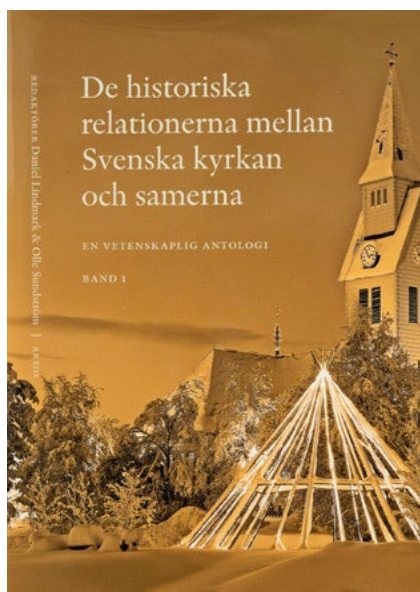
I serien *Forskning för kyrkan* (fr.o.m. 2020 heter serien *Svenska kyrkans forskningsserie*) publicerades den första boken 2005 och till dags dato (i början av mars 2020) har 41 böcker kommit ut i serien. I den engelskspråkiga *Church of Sweden Research Series* utkom den första boken 2009. År 2020 finns 18 publikationer utgivna i denna serie.

Parallellt med publiceringsarbetet har vi gjort ett genomgripande arbete med webbsida och sociala medier, som en del i det mer omedelbara tillgänglighörandet. Det senaste steget är en satsning på podden *Teologi i tiden*. I femton minuter långa poddavsnitt presenteras forskning som vi bedriver eller stöder. Samtidigt är föreläsningar både inom kyrkan och akademien fortfarande en av de kanaler där vi når flest enskilda personer.

Hösten 2016 fick forskningsenheten möjlighet att delta i ett treårigt program om gästfrihet och migration i de skandinaviska länderna, med kyrkorna som forskningsobjekt. Oslo universitets Nordenprogram finansierade med 10 miljoner NOK. Programmet var ett samarbete mellan teologi, antropologi, filosofi och kriminologi. Gästfrihetsbegreppet är ett ambivalent ord, som undersöktes utifrån kyrkliga praktiker av 20 forskare. Samarbetet gjorde det möjligt att ta del av en bred kunskapsbas och programmet relaterade till andra delar av Svenska kyrkans

Gästfrihetsbegreppet är ett ambivalent ord, som undersöks utifrån kyrkliga praktiker av 20 forskare

verksamheter som *Support migration* och satsningen *En värld av grannar*. Under våren 2019 hölls en konferens tillsammans med samarbetsparten SIMI (Scalabrini Institute for Migration) på Università Urbaniana i Rom, på Oslo universitet och på Norska Institutet i Rom. Två antologier ges ut under 2020 och 2021.

Ett nytt område för satsning handlar om Social innovation i Svenska kyrkan. Efter en första inventering i samarbete med Luleå tekniska universitet har ett antal forsknings- och innovationsprojekt finansierats med externa medel från VINNOVA, MUCF (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor) samt FORTE. Här har ny kunskap tagits fram som rör gränsområdet mellan församlingsutveckling, diakonal utveckling och socialt entreprenörskap. Området har utvecklats i samarbete med diakoniområdet, där erfarenheter och metoder från projektet Mer än jobb, har kunnat föras samman med forskningsresultat. Samarbeten med flera stift, bland annat Västerås och Stockholm, har varit mycket fruktbara och är under stark utveckling. En bok *Idéburen Innovation* har hittills publicerats, utöver forskningsartiklar.

Ett annat område där en förstärkning har skett är genus och teologi. Feministisk teologi har sedan länge haft en självklar plats i Svenska kyrkans sammanhang. Samtalet inom enheten har bland annat rört genusaspekter både på det vi skriver och hur vi arbetar. Inom bibelvetenskap har det varit angeläget att arbeta med dessa frågor tillsammans med bibelsynsfrågor också inom utbildning, vilket vi gjort i samarbete med utbildningsinstitutet. Det har också varit viktigt att tillgängliggöra mer forskning inom området. En satsning på familjesyn i Jesaja är en del i detta. En bok inom genus och diakoni *Diakonins kyrka – teologi, kön och omsorgens utmattning* (Edgardh 2019, Forskning för kyrkan 40) är också ett exempel på samma ambition. Två konferenser har också fått stöd, dels *Tradition*

is the new Radical på Lunds universitet med Linn Tonstad som föreläsare, dels *Reclaiming Radical Theology: Sin And Grace in a Post-secular Age* på Teologiska högskolan i Stockholm med bland andra Serene Jones som föreläsare. En studie efter metoo-uppropet #Vardeljus pågår.

Som en fortsättning av reformationsåret och den forskning i luthersk teologi som sedan länge pågått inom enheten, kan man se nätverket *Skandinavisk skapelseteologi*, där flera forskare från enheten deltar. Här finns ett samarbete med Grundtvig-institutet i Århus, Danmark, som tillsammans med enheten arrangerat ett antal konferenser och seminarier, bland annat på konferensen American Academy of Religion. Nätverket för skandinavisk skapelseteologi syftar till en konstruktiv utveckling av lutherska teman i vår tid. Forskning om det lutherska arvet präglar förstås en hel del av arbetet inom enheten och behöver ständigt tillföras ny reflektion och ny kunskap. Flera historiska projekt ligger i samma linje, dels i nordiska samarbeten, dels i det av Riksbankens jubileumsfond finansierade projektet *Den nordiska hushållsstaten: variationer på ett tema av Luther*. Detta interdisciplinära projekt fokuserar på hur den lutherska teologin påverkade det tidigmoderna statsbygget.

Flera aktiviteter som bedrivs på kyrkokansliet har också utvecklats till samarbeten kring forskning. Jag tar här fram två exempel. Som en utlöpare av arbetet med kyrkohandboken kan samarbetet med musikvetenskapen vid Uppsala universitet ses. Tillsammans med dem hölls i maj 2018 ett symposium med Vitterhetsakademien om tidig kyrkomusik utifrån den forskningsöversikt som kyrkostyrelsen gett Musikvetenskap, Uppsala universitet i uppdrag att ta fram. Möjligheten till ett fortsatt arbete kring kyrkomusikens historia undersöks. Tillsammans med Vitterhetsakademien och Riksantikvarieäm-

Flera aktiviteter som bedrivs på kyrkokansliet har också utvecklats till samarbeten kring forskning

betet finansierar nu Svenska kyrkan ett forskningsprojekt kring kyrkomusikens historia. Detta projekt leds från Uppsala universitet. En annan utlöpare gäller arbetet med digitalisering av Svenska kyrkan. Här har kommunikationsavdelningen och forskningsenheten beretts möjlighet att delta som samverkanspart i ett projekt som leds av medie- och informationsvetenskap, vid Uppsala universitet om skärningspunkten mellan digitala och analoga möten. Intervjuer genomförs med församlingar

som arbetar med dopet dels via webb, dels i konkreta möten för att undersöka vilka samtal som stöds bäst genom digitala respektive faktiska möten.

UTBLICK

Sammanfattningsvis kan man säga att det har varit spännande år, med både utveckling och möjligheter. Många fler exempel skulle kunna ges. Fler projekt bedrivs. Det samhällsteologiska temat är inte färdigbearbetat. Tvärtom ser jag det som centralt att fortsätta ett arbete på bred front att undersöka denna skärningspunkt mellan kyrka och samhälle där det finns överlappningar och samsyn likaväl som konflikter och tystnader.

Ska man spana framåt så ser jag för det första ett ökat behov av forskning inom ekumeniska och interreligiösa relationer. Det tidsbegränsade projekt vi hade om samhällsteologi öppnade för ett antal möjligheter och kanske även det som skulle kunna kallas nödvändigheter. Det konkreta arbetet i församlingar som en plats för trosgemenskap men inte åsiktsgemenskap är en utmaning som behöver stöd. Att leva i samförstånd utan samsyn i det enskilda. Hur görs det?

Den andra spaningen handlar om utmaningarna för både samhälle och kyrka som rör demokrati. Även här såväl i de lokala praktikerna som i samhällets övergripande samtal. Demokrati måste i varje tid återerövas, hur gör vi nu? Här finns det projekt som pågår, och som jag tror kan vara del i ett viktigt fortsatt samtal, där mänskliga rättigheter ställs i fokus på ett sätt som kanske inte har behövts på länge. Jag skulle önska att vi kan bidra till både samhällets och Svenska kyrkans (som del i samhället) röster i detta.

Min tredje spaning rör bibelsyn och bibelbruk. Det gör jag utifrån mina erfarenheter av att samtala med människor i stift och församlingar. Hur använder vi bibeln på ett klokt och reflekterat sätt i nya tider, i nya samarbeten, i nya roller? Jag har mött längtan efter mer kunskap, jag har mött oro över en användning av bibelns texter som argument mot människors livsval snarare än tvärtom. Jag har mött en osäkerhet kring hur tolkning får gå till. Här ska kyrkan ställa sig trygg. Forskning kan bidra tillsammans med reflekterande praktiker i alla dessa tre spaningar för fortsatta samtal. Det ser jag också som enhetens kanske viktigaste uppgift – att bidra till och fördjupa kloka samtal.

SAMHÄLLS
TEOLOGI

JENNY EHNBERG
CECILIA NAHNFELDT
(red.)

FORSKNING I
SKÄRNINGSPUNKTEN
MELLAN AKADEMI,
SAMHÄLLE OCH KYRKA

VERBUM

Publikationsserier

CHURCH OF SWEDEN RESEARCH SERIES

1. Göran Gunner, editor, *Vulnerability, Churches and HIV* (2009)
2. Kajsa Ahlstrand and Göran Gunner, editors, *Non-Muslims in Muslim Majority Societies* (2009)
3. Jonas Idestrom, editor, *For the Sake of the World* (2010)
4. Göran Gunner and Kjell-Åke Nordquist, *An Unlikely Dilemma* (2011)
5. Anne-Louise Eriksson, Göran Gunner, and Niclas Blåder, editors, *Exploring a Heritage* (2012)
6. Kjell-Åke Nordquist, editor, *Gods and Arms* (2012)
7. Harald Hegstad, *The Real Church* (2013)
8. Carl-Henric Grenholm and Göran Gunner, editors, *Justification in a Post-Christian Society* (2014)
9. Carl-Henric Grenholm and Göran Gunner, editors, *Lutheran Identity and Political Theology* (2014)
10. Sune Fahlgren and Jonas Idestrom, editors, *Ecclesiology in the Trenches* (2015)
11. Niclas Blåder, *Lutheran Tradition as Heritage and Tool* (2015)
12. Ulla Schmidt and Harald Askeland, editors, *Church Reform and Leadership of Change* (2016)
13. Kjell-Åke Nordquist, *Reconciliation as Politics* (2016)
14. Niclas Blåder and Kristina Helgesson Kjellin, editors, *Mending the World?* (2017)
15. Tone Stangeland Kaufman, *A New Old Spirituality?* (2017)
16. Carl Reinhold Bråkenhielm, *The Study of Science and Religion* (2017)
17. Jonas Idestrom and Tone Stangeland Kaufman, editors, *What Really Matters* (2018)
18. Dion Forster, Elisabeth Gerle, and Göran Gunner, editors, *Freedom of Religion at Stake* (2019)
19. Marianne Gaarden, *The Third Room of Preaching. A New Empirical Approach* (2020)
20. André S. Musskopf, Edith González Bernal and Mauricio Rincón Andrade, editors, *Theology and Sexuality, Reproductive Health, and Rights. Latin American Experiences in Participatory Action Research* (2021)

SVENSKA KYRKANS FORSKNINGSSERIE (TIDIGARE FORSKNING FÖR KYRKAN)

1. Cecilia Wejryd, *Svenska kyrkans syföreningar 1844–2003*. Stockholm: Verbum 2005
2. Björn Ryman et al., *Nordic folk churches: a contemporary church history*. Grand Rapids, Mich.: Eerdmans 2005
3. Göran Gunner (red.), *På spaning ... från Svenska kyrkans forskardagar 2005*. Stockholm: Verbum 2006
4. Charlotte Engel, *Svenska kyrkans sociala arbete – för vem och varför? En religionssociologisk studie av ett diakonalt dilemma*. Sköndalsinstitutets skriftserie 26, 2006
5. Göran Gunner (red.), *Människa är ditt namn – om mänskliga rättigheter, mänsklig värdighet och teologi*. Stockholm: Verbum 2007
6. Kajsa Ahlstrand och Göran Gunner (red.), *Guds närmaste stad? En studie om religionernas betydelse i ett svenskt samhälle i början av 2000-talet*. Stockholm: Verbum 2008
7. Elisabeth Gerle (red.), *Luther som utmaning – Om frihet och ansvar*. Stockholm: Verbum 2008
8. Anne-Louise Eriksson (red.), *På spaning ... från Svenska kyrkans forskardagar 2007*. Stockholm: Verbum 2008
9. Hanna Stenström (red.), *Allvarligt talat. Om predikan*. Stockholm: Verbum 2008
10. Elisabeth Gerle, *Farlig förenkling. Om religion och politik utifrån Sverigedemokraterna och Humanisterna*. Nora: Nya Doxa 2010
11. Hanna Stenström (red.), *På spaning ... från Svenska kyrkans forskardagar 2009*. Stockholm: Verbum 2010
12. Ninna Edgardh, *Gudstjänst i tiden. Gudstjänstliv i Svenska kyrkan 1968–2008*. Lund: Arcus 2010
13. Niclas Blåder (red.), *Och han tog dem i famnen... Texter om barn i kyrka och teologi*. Uppsala: Svenska kyrkans forskningsenhet 2010
14. Mikael Larsson, *I begynnelsen var barnet. En läsning av 1 och 2 Mosebok*. Uppsala: Svenska kyrkans forskningsenhet 2010
15. Arne Fritzon, *Omvänd dig och bli som ett barn och lägg bort det barnliga*. Uppsala: Svenska kyrkans forskningsenhet 2010
16. Niclas Blåder, *Barnen i Svenska kyrkan. Teologiska reflektioner om en kyrklig praktik*. Stockholm: Verbum 2011
17. Göran Gunner, *Folkmordet på armenier – sett med svenska ögon*. Skellefteå: Artos & Norma 2012
18. Anne-Louise Eriksson, *Att predika en tradition. Om tro och teologisk literacy*. Lund: Arcus 2012

19. Jan Eckerdal, *Folkkyrkans kropp: Einar Billings ecklesiologi i postsekulär belysning*. Skellefteå: Artos Norma bokförlag 2012.
20. Eva-Lotta Grantén, *Utanför paradiset. Arvsyndsläran i nutida luthersk teologi och etik*. Stockholm: Verbum 2013
21. Hanna Stenström (red.), *Religionens offentlighet*. Skellefteå: Artos Norma bokförlag 2013
22. Urban Claesson och Sinikka Neuhaus (red.), *Minne och möjlighet. Kyrka och historiebruk från nationsbygge till pluralism*. Göteborg: Makadam bokförlag 2014
23. Karin Johannesson, *Helgelsens filosofi. Om andlig träning i luthersk tradition*. Stockholm: Verbum 2014
24. Linda Vikdahl, *Jag vill också vara en ängel. Om upplevelser av delaktighet i Svenska kyrkan hos personer med utvecklingsstörning*. Skellefteå: Artos Norma bokförlag 2014
25. Carl-Henric Grenholm, *Tro, moral och uddlös politik. Om luthersk etik*. Stockholm: Verbum 2014
26. Urban Claesson, *Kris och kristnande. Olof Ekmans kamp för kristendomens återupprättande vid Stora Kopparberget 1689 – 1713. Pietism, program och praktik*. Göteborg: Makadam bokförlag 2015
27. Jonas Idestrom, *Spåren i snön. Att vara kyrka i norrländska glesbygder*. Skellefteå: Artos Norma bokförlag 2015
28. Elisabeth Gerle, *Sinnlighetens närvaro. Luther mellan kroppskult och kroppsförakt*. Stockholm: Verbum 2015
29. Fredrik Modéus, *Gudstjänstgemenskap i folkkyrkan. Ett studium av gudstjänstgemenskapens identitet och ställning i Svenska kyrkan*. Stockholm: Verbum 2015
30. Carl Axel Aurelius, *Luther i Sverige. Den svenska Lutherbilden under fyra sekler*. (Andra utökade upplagan). Skellefteå: Artos Norma bokförlag 2015
31. Cecilia Nahnfeldt, *Luthersk kallelse – Handlingskraft och barmhärtighet*. Stockholm: Verbum 2016
32. Caroline Gustavsson, *Delaktighetens kris. Gudstjänstens pedagogiska utmaning*. Skellefteå: Artos 2016
33. Daniel Lindmark och Olle Sundström (red.), *De historiska relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna: En vetenskaplig antologi 1–2*, Skellefteå: Artos 2016
34. Kristina Helgesson Kjellin, *En bra plats att vara på. En antropologisk studie av mångfaldsarbete och identitetsskapande inom Svenska kyrkan*. Skellefteå: Artos 2016
35. Sven Thidevall, *Kampen om samhällsreligionen. Dagens Nyheters djävulskampanj 1909*. Skellefteå: Artos 2016

36. Göran Gunner och Maria Södling (red.), *Arvet mellan himmel och jord. Svenska kyrkans kulturarv inför framtiden*. Stockholm: Verbum 2017
37. Jakob Wirén, *Utmaningsdriven undervisning – hur kyrkan kan dela tro och liv idag*. Stockholm: Verbum 2017
38. Cecilia Wejryd, *Lagen, synden och väckelsen. Åtta svenska 1800-talsväckelseledare och moderniteten*. Stockholm: Verbum 2017
39. Jonas Ideström och Gunilla Löf Edberg (red.), *Att öppna ett slutet rum. Självård och ecklesiologi*. Stockholm: Verbum 2018
40. Ninna Edgardh, *Diakonins kyrka. Teologi, kön och omsorgens utmattning*. Stockholm: Verbum 2019
41. Jenny Ehnberg och Cecilia Nahnfeldt (red.), *Samhällsteologi. Forskning i skärningspunkten mellan akademi, samhälle och kyrka*. Stockholm: Verbum 2019
42. Sune Fahlgren, Joel Halldorf, Erik Sidenvall och Cecilia Wejryd (red.), *Så är det inte hos er. Kyrkligt ledarskap i organisationsteoriernas värld*. Stockholm: Verbum 2020.

